SenterNovem

Handleiding WBSO

in opdracht van

Ministerie van Economische Zaken

Handleiding WBSO

Zwolle, oktober 2008

Voor u ligt de handleiding van de WBSO. Deze praktische gids geeft u de informatie die u nodig hebt om eenvoudig zelf een aanvraag in te dienen voor de WBSO. Met deze handleiding hopen we al uw vragen te beantwoorden. Wat is speur- en ontwikkelingswerk? Waar moet u op letten bij het indienen van een aanvraag? Wat is een S&O-verklaring? Hoe kunt u het financiële voordeel verrekenen? En wat wordt er van u verwacht nadat uw project is goedgekeurd?

Meer dan tien jaar WBSO-ervaring is in deze handleiding verwoord. Honderdduizenden innovatieve projecten zijn in de loop der jaren door de WBSO ondersteund. Met de uitleg en de voorbeelden in deze handleiding willen we het gebruik van de WBSO zo eenvoudig mogelijk voor u maken. Hebt u na het lezen van de handleiding nog vragen of suggesties, dan helpen de adviseurs van de WBSO u graag op weg. Op de achterzijde van deze handleiding staat vermeld hoe u contact met ons kunt opnemen.

Ik wens u veel succes bij het voorbereiden en indienen van uw aanvraag en de uitvoering van uw projecten!

Met vriendelijke groet,

Drs. J.G. Sibelt
Manager Fiscale en Regionale Innovatiestimulering

Inhoudsopgave

1	**De WBSO in het kort**		**3**
	1.1	Algemeen	3
	1.2	De WBSO in 8 stappen	4
		Stap 1: U wilt iets ontwikkelen of onderzoeken	4
		Stap 2: U dient een aanvraag in en levert zonodig BSN's aan	4
		Stap 3: U richt uw S&O-administratie in	5
		Stap 4: SenterNovem controleert of uw aanvraag volledig is	5
		Stap 5: SenterNovem beoordeelt uw aanvraag inhoudelijk	5
		Stap 6: U verrekent het financiële voordeel in uw aangifte	6
		Stap 7: U geeft, indien nodig, uw gerealiseerde S&O-uren door aan SenterNovem	6
		Stap 8: SenterNovem kan uw bedrijf bezoeken en een controle uitvoeren	6
2	**Wie komt in aanmerking voor de WBSO?**		**7**
	2.1	Ondernemers	7
	2.2	Niet-ondernemers	9
3	**Welke werkzaamheden komen in aanmerking?**		**10**
	3.1	Ontwikkelingsproject	10
	3.2	Technisch wetenschappelijk onderzoek	12
	3.3	Analyse van de technische haalbaarheid	13
	3.4	Technisch onderzoek	14
	3.5	Programmatuur	16
	3.6	Randvoorwaarden	19
4	**Wat levert de WBSO u op?**		**21**
	4.1	Fiscaal voordeel voor inhoudingsplichtige ondernemingen	21
	4.2	Fiscaal voordeel voor S&O-belastingplichtigen (zelfstandigen)	22
	4.3	Extra financieel voordeel voor starters	22
	4.4	Financieel voordeel voor niet-ondernemers	24
5	**Hoe en wanneer dient u een aanvraag in?**		**25**
	5.1	Het moment van indienen	25
	5.2	Het invullen van de aanvraag	26
	5.3	Het indienen van de aanvraag	27
	5.4	Het aanleveren van BSN's	28
6	**De S&O-administratie**		**29**
	6.1	Waarom moet u een S&O-administratie bijhouden?	29
	6.2	Hoe moet u de S&O-administratie bijhouden?	29
	6.3	Wat is de consequentie als u niet of slechts gedeeltelijk de S&O-administratie hebt bijgehouden?	31
	6.4	Hoe lang moet u de S&O-administratie bewaren en wat moet u bewaren?	31
7	**Een S&O-verklaring en dan ...**		**32**
	7.1	Verrekening S&O-afdrachtvermindering voor S&O-inhoudingsplichtigen	32
	7.2	Verrekening aftrek S&O voor S&O-belastingplichtigen (zelfstandigen)	35
	7.3	Mededeling aantal gerealiseerde S&O-uren	36
	7.4	Verrekening correctie-S&O-verklaring	37
8	**Controle achteraf**		**40**
	8.1	Bedrijfsbezoeken door SenterNovem	40
	8.2	Correcties en boetes	40

1 De WBSO in het kort

Technologische vernieuwing is van groot belang voor de concurrentiepositie van uw bedrijf. Innoveren is noodzaak, de concurrent zit niet stil. U bent als ondernemer voortdurend op zoek naar procesinnovatie, nieuwe producten, nieuwe programmatuur. Met hulp van de WBSO kunt u uw loonkosten hiervoor gemakkelijk verlagen.

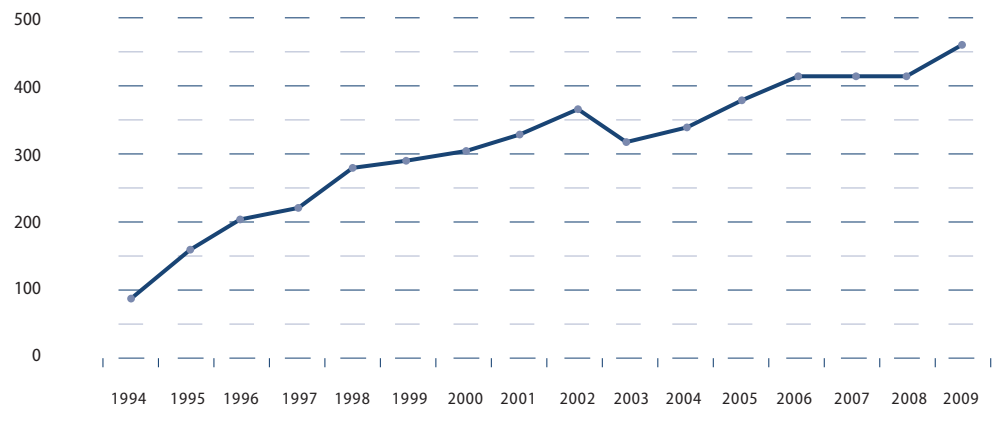
1.1 Algemeen

De WBSO (Wet Bevordering Speur- en Ontwikkelingswerk) is een fiscale stimuleringsregeling waarmee de Nederlandse overheid een deel van de loonkosten voor speur- en ontwikkelingswerk (S&O), ook wel Research and Development genoemd, compenseert. In de praktijk betekent dit dat u minder loonheffing afdraagt. Zelfstandigen krijgen een vaste aftrek voor S&O.

Voor 2009 zijn enkele wijzigingen doorgevoerd. U hoeft niet meer zelf uw S&O-uurloon te berekenen. Daarnaast is de definitie van de S&O-werkzaamheden die betrekking hebben op programmatuur verruimd.

Deze wijzigingen zijn deels gebaseerd op het Belastingplan 2009 dat op Prinsjesdag is gepresenteerd. Tijdens de parlementaire behandelingen kunnen zich nog wijzigingen voordoen. Vanzelfsprekend zal SenterNovem u van alle belangrijke ontwikkelingen op de hoogte houden via www.senternovem.nl/wbso.

GROEI BUDGET WBSO (IN MILJOENEN EURO'S)

1.2 De WBSO in 8 stappen

Hieronder vindt u een korte toelichting over de WBSO aan de hand van een aantal stappen. Meer informatie kunt u vinden in de volgende hoofdstukken en op de website www.senternovem.nl/wbso.

DE WBSO IN 8 STAPPEN

Stap 1: U wilt iets ontwikkelen of onderzoeken

U bent van plan S&O te gaan verrichten. Eén van de afwegingen die u maakt, zijn de kosten van uw project. De WBSO helpt u bij de financiering van uw project(en). Iedere ondernemer in Nederland die S&O gaat doen, kan een WBSO-aanvraag indienen. Het maakt niet uit hoe groot uw onderneming is of in welke bedrijfssector u werkt. Er zijn vier verschillende soorten projecten waarvoor u een aanvraag kunt indienen. Dit zijn:

- ontwikkeling van producten, processen of programmatuur;
- technisch wetenschappelijk onderzoek;
- de analyse van de technische haalbaarheid van eigen S&O;
- technisch onderzoek.

Het financiële voordeel voor u kan bestaan uit een vermindering van de af te dragen loonheffing (S&O-afdrachtvermindering) of een aftrek S&O voor zelfstandige ondernemers. Daarnaast is er nog een extra tegemoetkoming voor startende ondernemers of ondernemingen.

In hoofdstuk 2 kunt u meer lezen over de doelgroep van de WBSO. Hoofdstuk 3 geeft een toelichting op de projectsoorten en S&O-werkzaamheden. In hoofdstuk 4 kunt u nagaan wat de WBSO u kan opleveren.

Stap 2: U dient een aanvraag in en levert zonodig BSN's aan

Bent u tot de conclusie gekomen dat u een aanvraag wilt indienen, dan kunt u dit doen met behulp van het aanvraagprogramma. Het aanvraagprogramma kunt u downloaden op www.senternovem.nl/wbso. Hebt u in 2007 al een S&O-verklaring ontvangen en hebt u ook S&O-werkzaamheden uitgevoerd dan moet u bovendien burgerservicenummers (BSN's) van uw S&O-medewerkers uit 2007 aanleveren.

In hoofdstuk 5 kunt u een verdere toelichting lezen op het invullen en indienen van een aanvraag.

Stap 3: U richt uw S&O-administratie in

U moet een S&O-administratie bijhouden waarmee inzicht wordt verschaft in de aard, inhoud, voortgang en omvang (tijdsbesteding) van uw S&O-werkzaamheden. Zorg ervoor dat u vanaf de start van uw project(en) een S&O-administratie bijhoudt, ook al heeft SenterNovem nog geen beslissing genomen over uw aanvraag.

In hoofdstuk 6 worden de eisen beschreven die aan de S&O-administratie worden gesteld.

Stap 4: SenterNovem controleert of uw aanvraag volledig is

Na ontvangst van de aanvraag controleert SenterNovem of uw aanvraag volledig is ingevuld. Is dit het geval dan neemt SenterNovem de aanvraag inhoudelijk in behandeling en stuurt u een ontvangstbevestiging.

Indien uw aanvraag niet compleet is, krijgt u éénmaal de gelegenheid om aanvullende gegevens te verstrekken. Zorgt u ervoor dat deze gegevens binnen de gestelde termijn bij SenterNovem terecht komen, anders zal uw aanvraag niet in behandeling worden genomen. Met ingang van 2009 stuurt SenterNovem u ook een bevestiging wanneer uw aanvraag volledig is.

Stap 5: SenterNovem beoordeelt uw aanvraag inhoudelijk

Alleen als uw aanvraag volledig is, beoordeelt SenterNovem deze inhoudelijk. Dit houdt in dat SenterNovem de opgevoerde projecten toetst aan de wet en de afbakeningsregeling S&O.
Geeft de beschrijving van de projecten onvoldoende informatie om uw aanvraag te kunnen beoordelen dan kan SenterNovem u vragen stellen. Dit kan schriftelijk, telefonisch of via e-mail. Op grond van alle door u verstrekte informatie wordt een beslissing op uw aanvraag genomen. SenterNovem legt de beslissing vast in een beschikking. De beschikking wordt naar u, of (als u daar gebruik van maakt) naar uw tussenpersoon gestuurd.

Als uw aanvraag (gedeeltelijk) positief beoordeeld wordt, dan geeft SenterNovem bij de beschikking een S&O-verklaring af. In de beschikking staat per project aangegeven hoeveel uren toegekend worden en welke projecten niet voor de WBSO in aanmerking komen. In de S&O-verklaring staat het maximale bedrag aan S&O-afdrachtvermindering dat u, in de periode waarop de S&O-verklaring betrekking heeft, mag verrekenen op het loonheffingennummer dat op de S&O-verklaring staat vermeld.

Wanneer kunt u een beschikking verwachten?

De beslissing over uw volledige aanvraag neemt SenterNovem binnen drie kalendermaanden na aanvang van de periode waarop de aanvraag betrekking heeft. Jaarlijks maken bijna 13.000 ondernemers gebruik van de WBSO. Het is daarom niet mogelijk om aan te geven of u aan het begin of aan het eind van de termijn de beschikking ontvangt. Vraagt SenterNovem u tijdens de beoordeling van de aanvraag schriftelijk om aanvullende informatie te verstrekken dan wordt de afhandelingstermijn opgeschort.

Mogelijkheid tot bezwaar en beroep

Tegen het (gedeeltelijk) afwijzen van uw aanvraag kunt u bezwaar maken bij SenterNovem door middel van een gemotiveerd bezwaarschrift. Als u zich niet kunt vinden in de beslissing die SenterNovem op uw bezwaarschrift neemt, kunt u beroep aantekenen bij het College van Beroep voor het bedrijfsleven. SenterNovem wijst in de beschikking op de bezwaar- en beroepsmogelijkheden.

Als na een bezwaar- of beroepsprocedure (gedeeltelijk) aan uw bezwaren tegemoet wordt gekomen, geeft SenterNovem een aanvullende-S&O-verklaring af. Het is mogelijk dat deze aanvullende-S&O-verklaring pas wordt afgegeven na afloop van de periode waarop uw aanvraag betrekking heeft.

Stap 6: U verrekent het financiële voordeel in uw aangifte

De toegezegde S&O-afdrachtvermindering verrekent u in uw aangifte loonheffingen. Bent u zelfstandige en realiseert u 500 uren of meer dan kunt u de toegekende aftrek S&O opnemen in uw aangifte inkomstenbelasting.

In de paragrafen 7.1 en 7.2 kunt u meer lezen over de wijze en het moment van verrekenen.

Stap 7: U geeft, indien nodig, uw gerealiseerde S&O-uren door aan SenterNovem

Kleine afwijkingen in de realisatie hoeft u niet te melden. U meldt de gerealiseerde S&O-uren alleen wanneer bij één (of meer) S&O-verklaring(en):

- de realisatie minder dan 90% is van het aantal toegekende uren, of
- het product van het aantal niet gerealiseerde S&O-uren en het gemiddelde S&O-uurloon uit de S&O-verklaring meer is dan € 10.000 maal het aantal kalendermaanden waarop de S&O-verklaring betrekking heeft.

De urengrens waaronder u een mededeling moet doen berekent SenterNovem voor u en staat in uw S&O-verklaring.

Als zelfstandige moet u een mededeling doen wanneer u minder dan 500 uren realiseert.

Wanneer en hoe u een mededeling moet doen kunt u lezen in paragraaf 7.3.

Stap 8: SenterNovem kan uw bedrijf bezoeken en een controle uitvoeren

SenterNovem ziet erop toe dat het gebruik van de WBSO aan de voorwaarden voldoet. SenterNovem kan daarom uw bedrijf bezoeken om een controle uit te voeren. Wanneer u niet aan de eisen en voorwaarden hebt voldaan, kan SenterNovem uw S&O-verklaring corrigeren.

Een toelichting op de controle achteraf en de mogelijke gevolgen kunt u vinden in hoofdstuk 8.

2 Wie komt in aanmerking voor de WBSO?

Iedere ondernemer in Nederland die S&O gaat doen, kan een WBSO-aanvraag indienen. Het maakt niet uit hoe groot uw onderneming is of in welke bedrijfssector u werkt. Ook niet-ondernemers kunnen WBSO aanvragen wanneer zij in opdracht en voor rekening van een Nederlandse onderneming S&O verrichten, zoals een onderzoeksinstelling die contractresearch verricht. In dit hoofdstuk vindt u een nadere toelichting hierop. Ook wordt uitgelegd hoe u moet handelen wanneer er sprake is van een fiscale eenheid of een werkmaatschappij met holding.

2.1 Ondernemers

De WBSO maakt onderscheid tussen inhoudingsplichtige en belastingplichtige ondernemers. Beiden kunnen voor de WBSO in aanmerking komen.

Inhoudingsplichtige ondernemers: eigen personeel verricht S&O

Drijft u volgens de regels van de vennootschapsbelasting een onderneming? Hebt u werknemers in dienst die S&O verrichten? Dan komt u in aanmerking voor een vermindering van de afdracht loonheffing.

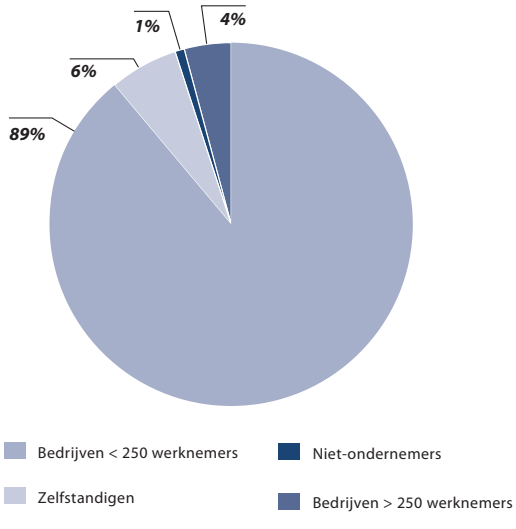
Inhoudingsplichtigen die een onderneming drijven en S&O verrichten worden S&O-inhoudingsplichtigen genoemd. Ook een holding kan als S&O-inhoudingsplichtige worden aangemerkt als er minimaal één werknemer in dienst is die S&O verricht.

Inhoudingsplichtige voor de loonheffing bent u als u personeel in dienst hebt en van de Belastingdienst een loonheffingennummer hebt gekregen.

Een inhoudingsplichtige bestaat doorgaans uit één administratieve eenheid. Dat wordt in het loonheffingennummer meestal aangeduid met het getal 01 na de L. De letter L plus de cijfers erachter wordt het subnummer genoemd. Een administratieve eenheid is een administratief of anderszins zelfstandig onderdeel van de inhoudingsplichtige.

Een inhoudingsplichtige kan meerdere administratieve eenheden hebben waar personeel werkt.
Per administratieve eenheid kan een subnummer bestaan. Wel moet dan per subnummer steeds afzonderlijk aangifte loonheffingen worden gedaan.

GEBRUIKERS VAN DE WBSO

Holding / werkmaatschappij

Verrichten zowel de werknemer(s) van een werkmaatschappij als de werknemer(s) van een holding S&O? Dan dient zowel de werkmaatschappij als de holding een aanvraag in.

Fiscale eenheid

Leent u personeel uit aan een derde voor het verrichten van S&O? Dit valt alleen onder de WBSO als uw personeel zelf het S&O organiseert in de onderneming van deze derde. Een uitzondering hierop is het in- en uitlenen van personeel binnen een fiscale eenheid voor de vennootschapsbelasting. Er kan bijvoorbeeld sprake zijn van in- en uitleen voor het verrichten van S&O bij een personeels-bv of wanneer meerdere ondernemingen binnen de fiscale eenheid aan eenzelfde project werken. Bij in- en uitleen binnen een fiscale eenheid, moet elke onderneming waar de werknemers in dienst zijn zelf een aanvraag indienen. Met andere woorden, indien van twee ondernemingen, A en B, werknemers aan een S&O-project werken, waarbij onderneming A ook personeel inleent van onderneming B, moet zowel A als B een aanvraag indienen. Dat er daadwerkelijk sprake is van in- en uitleen moet wel kunnen worden aangetoond.

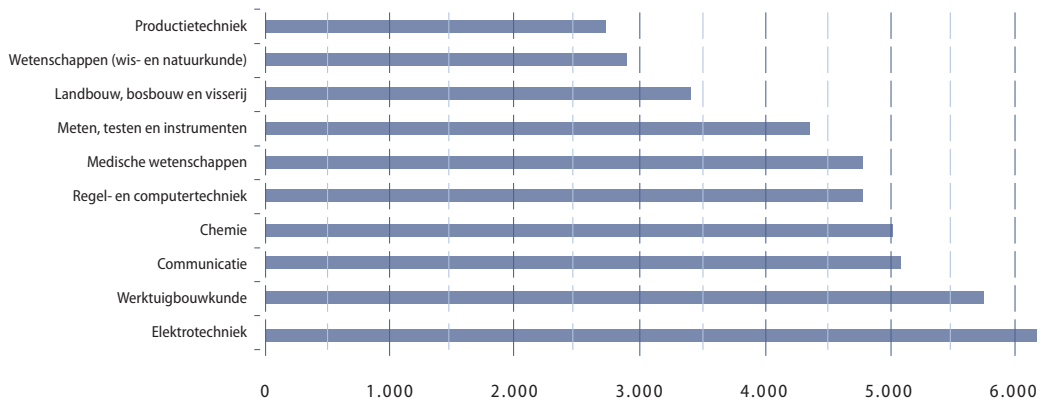
Stagiaires

S&O-uren van stagiaires die een dienstbetrekking hebben kunt u opvoeren voor de WBSO als zij aan alle S&O-voorwaarden voldoen. Stagiaires die geen dienstbetrekking hebben kunnen onder bepaalde omstandigheden als werknemer aangemerkt worden voor de WBSO. Het gaat hier om:

- leerlingen die een leerwerkovereenkomst hebben en het buitenschoolse praktijkgedeelte volgen van een leerwerktraject (zoals VMBO-leerlingen);
- leerlingen van een beroepsopleiding (MBO niveau 1 en 2) die gedurende een periode van tenminste twee maanden een stage volgen welke vastgelegd is in een stageovereenkomst;
- personen die een EVC-procedure doorlopen.

Als bovengenoemde stagiaires verder aan alle S&O-voorwaarden voldoen, mogen ook hun S&O-uren opgevoerd worden voor de WBSO.

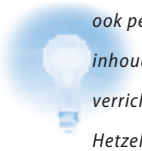
GEBRUIK VAN WBSO PER SECTOR

Top-10 technologiegebieden naar toegekende arbeidsjaren 2007

Belastingplichtige ondernemers: zelfstandige verricht zelf S&O

Bent u zelfstandige? Drijft u een onderneming in de zin van de inkomstenbelasting? Én verricht u zelf 500 uren of meer S&O in een kalenderjaar? Dan komt u in aanmerking voor een aftrek S&O. Deze zelfstandigen worden S&O-belastingplichtigen genoemd. Een zelfstandige die meerdere ondernemingen (mede) drijft en in die ondernemingen S&O verricht, kan meerdere aanvragen indienen.

Het is bij een eenmanszaak of een vennootschap onder firma mogelijk dat beide situaties van toepassing zijn. De eigenaar van de eenmanszaak is belastingplichtige. Als de eenmanszaak ook personeel in loondienst heeft dan is er ook sprake van een inhoudingsplichtige. Als zowel de eigenaar als het personeel S&O verricht dan moeten in de aanvraag beiden worden opgevoerd. Hetzelfde geldt voor een vennootschap onder firma waarbij er personeel op de loonlijst staat, de vennoten zelfstandigen zijn en zowel het personeel als de vennoten S&O verrichten.

2.2 Niet-ondernemers

Drijft u géén onderneming volgens de regels van de vennootschapsbelasting, maar hebt u wel werknemers in dienst die S&O verrichten?
Dan komt u in aanmerking voor een vermindering van de afdracht loonheffing wanneer u op basis van een schriftelijk vastgelegde overeenkomst en voor rekening van een derde S&O verricht. Voorwaarde is dat deze derde een Nederlandse onderneming, een samenwerkingsverband van Nederlandse ondernemingen of een Nederlands product- of bedrijfschap is. Voor dit type werkzaamheden wordt ook wel de term contractresearch gebruikt.
Een inhoudingsplichtige die geen onderneming drijft maar wel contractresearch verricht wordt ook als S&O-inhoudingsplichtige aangemerkt.
Een universiteit is bijvoorbeeld een inhoudingsplichtige die geen onderneming drijft.
Bij contractresearch wordt verwacht dat de inhoudingsplichtige die het contractresearch uitvoert de WBSO-tegemoetkoming doorgeeft aan de opdrachtgever(s). Zie voor verdere toelichting paragraaf 4.4.

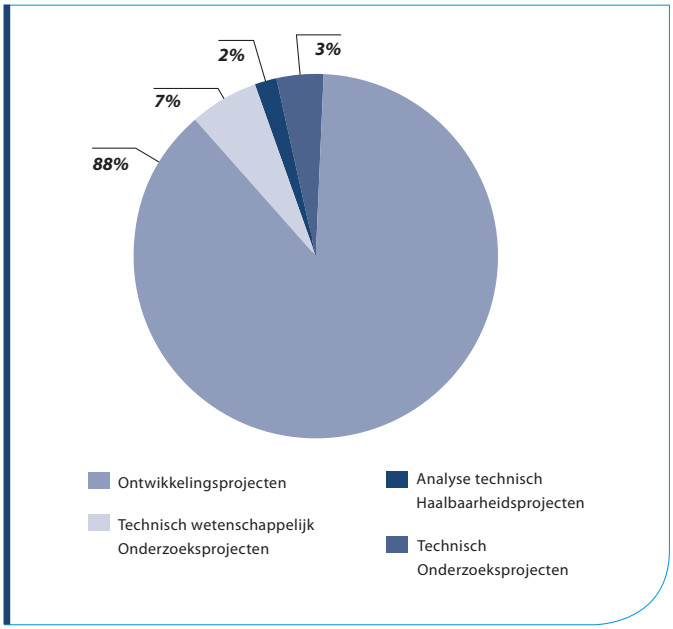
3 Welke werkzaamheden komen in aanmerking?

Wat wel en niet onder S&O wordt verstaan ligt vast in de wettekst van de WBSO (formeel WVA/S&O) en de Afbakeningsregeling S&O. In de wet wordt omschreven wat S&O is. In de afbakeningsregeling wordt expliciet een aantal activiteiten uitgesloten. De WSBO kent vier verschillende soorten projecten:

- ontwikkeling van producten, processen of programmatuur;
- technisch wetenschappelijk onderzoek;
- de analyse van de technische haalbaarheid van eigen S&O en;
- technisch onderzoek.

In dit hoofdstuk wordt uitgelegd wat onder deze projecten wordt verstaan en aan welke voorwaarden deze werkzaamheden moeten voldoen. Het hoofdstuk sluit af met een overzicht van werkzaamheden die niet tot S&O worden gerekend.

PROJECTEN BINNEN DE WBSO

3.1 Ontwikkelingsproject

De WBSO stimuleert ontwikkelingen die voor u in technische zin nieuw zijn. Het kan gaan om de ontwikkeling van (onderdelen van) producten, productieprocessen en programmatuur.
Voor producten en productieprocessen geldt dat het om tastbare, fysieke zaken moet gaan. De ontwikkeling van fysieke producten en productieprocessen wordt hier toegelicht.

Paragraaf 3.5 gaat nader in op de ontwikkeling van programmatuur.

Ontwikkelingswerk heeft altijd te maken met zoeken en bewijzen. U wilt iets ontwikkelen en loopt hierbij tegen een technisch probleem aan.
U zoekt hiervoor een nieuwe technische oplossing waarvan u het werkingsprincipe wilt aantonen in bijvoorbeeld een prototype. Bij een ontwikkelingstraject moet er sprake zijn van technische risico's of onzekerheden. Zijn die er niet dan is er geen sprake van S&O.

Voor de WBSO eindigt de ontwikkeling zodra het werkingsprincipe is aangetoond. Dit kan bijvoorbeeld in een prototype, model of applicatie zonder gebruikerswaarde. Iets heeft gebruikerswaarde als het voor commerciële doeleinden kan worden aangewend of als bedrijfsmiddel kan worden ingezet. Is dit het geval dan mogen de bouwuren van het prototype, het model of de applicatie niet als S&O-uren worden meegerekend.

Technische nieuwheid voor de aanvrager

Het belangrijkste beoordelingscriterium voor ontwikkelingswerk is of hetgeen wat u gaat ontwikkelen technisch nieuw voor u is. Niet iedere ontwikkeling is S&O. Routinematige ontwikkeling is geen S&O. Maatstaf vormt steeds uw eigen technische kunnen en eigen technische kennis. Technisch nieuw betekent dat er sprake is van een onderzoeks-component in het project en/of de aanwezigheid van technische onzekerheden of risico's omtrent het bereiken van het resultaat. Uit uw aanvraag moet duidelijk blijken wat het technische probleem of knelpunt is waaraan gewerkt wordt en wat de eventueel al gekozen of te onderzoeken oplossingsrichting hierbij is. Het criterium van technische nieuwheid geldt voor iedere aanvrager afzonderlijk, ook als het werk in opdracht of in een samenwerkingsverband wordt verricht.

Aan de hand van enkele voorbeelden worden de ontwikkeling van een prototype met en een prototype zonder gebruikerswaarde en het begrip technische nieuwheid bij ontwikkeling nader toegelicht.

VOORBEELD ONTWIKKELING: PROTOTYPE ZONDER EN MET GEBRUIKERSWAARDE (BEDRIJFSMIDDEL)

Een geneesmiddelenproducent ontwikkelt een sorteermachine voor medicijnen die in de eigen productie ingezet wordt. Het werkingsprincipe wordt getest met behulp van een prototype dat gemaakt wordt van constructiestaal. Omdat er kans is dat de medicijnen worden verontreinigd met roest is het duidelijk dat dit prototype niet geschikt is om als bedrijfsmiddel te worden ingezet, het heeft geen gebruikerswaarde. De bouwuren van dit prototype worden gezien als S&O-uren. Bouwt de producent een definitieve uitvoering van hoogwaardig RVS dan worden deze bouwuren niet meer gezien als S&O-uren. Immers, het werkingsprincipe van de sorteermachine is al aangetoond met het eerste prototype en de definitieve uitvoering heeft wel gebruikerswaarde.

VOORBEELD ONTWIKKELING: PROTOTYPE ZONDER GEBRUIKERSWAARDE

Een producent van CV-ketels is bezig met het ontwikkelen van een nieuw type CV-ketel. Deze CV-ketel wordt uiteindelijk in massa geproduceerd. Tijdens het ontwikkelproces wordt er een prototype gebouwd om het werkingsprincipe te testen. Het prototype wordt na aantonen van het werkingsprincipe verschroot. De bouwuren van dit prototype worden gezien als S&O-uren.

VOORBEELD ONTWIKKELING: ZUIVERINGSINSTALLATIE MET BETREKKING TOT DE TECHNISCHE NIEUWHEID

De ontwikkeling van een productieproces bevat als deelproces de ontwikkeling van een zuiveringsinstallatie. Wanneer de zuiverings-installatie op basis van bestaande en beproefde technieken wordt ontworpen, dan wordt geen technisch nieuw product of proces of onderdeel daarvan ontwikkeld en wordt ook geen S&O verricht. Deze werkzaamheden worden vaak aangeduid met engineering. Als een zuiveringsinstallatie wordt ontwikkeld waarbij sprake is van een nieuw technisch werkingsprincipe, dan is er sprake van S&O. In dat geval moet in de aanvraag duidelijk worden aangegeven waarom deze zuiverings-installatie technisch nieuw is ten opzichte van de zuiveringsinstallaties die normaliter worden ontworpen. Wat voegt het toe aan de eigen technische kennis van de aanvrager? Welke technische knelpunten kan men met huidige kennis en kunde niet oplossen? Wanneer alleen een technisch nieuw onderdeel van de zuiveringsinstallatie wordt ontwikkeld, dan is alleen de ontwikkeling van dat onderdeel S&O. Het S&O eindigt met het aantonen van het werkingsprincipe van dat onderdeel. Het ontwerp en de bouw van de gehele zuiveringsinstallatie en de toepassing daarin van het technisch nieuwe onderdeel is dus geen S&O.

3.2 Technisch wetenschappelijk onderzoek

Onderzoeksprojecten waarmee u nieuwe technische kennis genereert kunnen onder bepaalde voorwaarden als technisch wetenschappelijk onderzoek worden aangemerkt. Technisch wetenschappelijk onderzoek wordt nader uitgelegd aan de hand van de begrippen "technisch" en "wetenschappelijk".

Technisch

Technisch betekent dat het onderzoek betrekking heeft op gebieden zoals fysica, chemie, biotechnologie, productietechnologie en informatie- of communicatietechnologie. Economisch, sociaal of psychologisch onderzoek bijvoorbeeld kan niet als technisch wetenschappelijk onderzoek worden aangemerkt. Het is niet vereist dat de resultaten van het onderzoek toepassing kunnen vinden in een technisch nieuw fysiek product of productieproces.

Wetenschappelijk

Wetenschappelijk heeft betrekking op het doel en de resultaten van het onderzoek en op de manier waarop het onderzoek wordt opgezet en uitgevoerd:

- Doel en resultaten: wetenschappelijk onderzoek heeft tot doel een verklaring voor een verschijnsel te zoeken die niet is te geven op basis van algemeen toegankelijke kennis. U genereert zelf met uw onderzoek theoretische of praktische kennis.
  Het alleen verzamelen van gegevens of informatie is geen wetenschappelijk onderzoek.
  Wetenschappelijk onderzoek is verklarend.
  Onderzoek dat slechts constateert, beschrijft, observeert, inventariseert, codeert, classificeert of vertaalt is niet wetenschappelijk. Het onderzoek heeft het risico in zich dat u de verklaring voor een verschijnsel niet zult vinden. De resultaten van het onderzoek worden vastgesteld op basis van feiten.
- Opzet en uitvoering: de onderzoeksopzet moet op het moment van aanvragen bekend zijn.
  Wetenschappelijk onderzoek wordt systematisch en planmatig opgezet en uitgevoerd. Het onderzoek is niet routinematig van aard. Het onderzoekstraject en de resultaten moeten inzichtelijk vastgelegd worden.

Het is niet vereist dat het resultaat van het onderzoek reproduceerbaar is of dat de statistische betrouwbaarheid inzichtelijk is. Ook hoeven er geen nieuwe concepten, wetmatigheden of theorieën ontwikkelt te worden of onbekende werkingsprincipes te worden verklaard. Aan de hand van enkele voorbeelden wordt het begrip technisch wetenschappelijk onderzoek (two) nader toegelicht.

VOORBEELD GEEN TWO: ZUIVELPRODUCENT

Een ondernemer wil de houdbaarheid van zuivelproducten verlengen door conserveringsmiddelen te combineren met een hittebehandeling. De smaak van het product mag er echter niet onder lijden. De ondernemer voert testen uit waarbij de combinatie conserveringsmiddel en verhitting wordt gevarieerd. Met de resultaten wordt de behandeling bepaald die het beste product oplevert.

VOORBEELD TWO: ZUIVELPRODUCENT

Een producent van zuivelproducten is niet bekend met de wijze waarop micro-organismen beïnvloed worden door hittebehandeling. Daarom wordt een microbiologische studie verricht naar de cellulaire mechanismen die in werking treden als micro-organismen blootgesteld worden aan hitte. Het onderzoek zoekt een verklaring voor het verschil in hittetoleranties van diverse soorten micro-organismen in zuivel.

VOORBEELD GEEN TWO: LEVERANCIER KATALYSATOREN

In een katalytische naverbrander worden koolwaterstoffen omgezet in minder vervuilende producten. De leverancier denkt dat de efficiency van de omzetting kan worden verbeterd. Er worden proeven gedaan waarbij de procesomstandigheden worden gevarieerd. Op basis van temperatuur en rookgassnelheid wordt de optimale procesinstelling bepaald.

VOORBEELD TWO: LEVERANCIER KATALYSATOREN

Een ondernemer wil zijn kennis van katalysatoren vergroten om de gebruiksduur te verlengen. Zijn onderzoek spitst zich toe op de reactiekinetiek. De ondernemer zoekt naar verklaringen voor zowel de vervuiling als de degeneratie van de katalysator. Door middel van labexperimenten worden de theoretische achtergronden getoetst.

3.3 Analyse van de technische haalbaarheid

De analyse is gericht op de technische haalbaarheid van S&O. Een analyse heeft betrekking op een eigen mogelijk S&O-project en moet antwoord geven op de vraag of u zelf een S&O-project kunt gaan uitvoeren. Hieronder wordt toegelicht welke randvoorwaarden er gelden.

Voorgenomen en systematisch

Volgens de definitie van S&O moet de analyse voorgenomen en systematisch zijn. Dit betekent dat op het moment van aanvragen de opzet van de analyse gestructureerd en bekend is. In de aanvraag moet deze opzet helder zijn weergegeven.

Zelf verrichten van onderzoek of ontwikkeling

De analyse moet betrekking hebben op een eigen mogelijk S&O-project en moet antwoord geven op vragen als: Is het S&O-project technisch haalbaar? Kunt u zelf het uiteindelijke S&O-project gaan uitvoeren? Bij de technische analyse spelen economische of financiële aspecten een marginale rol (bijvoorbeeld als één van de beslissingscriteria bij het afwegen van alternatieven). Analyses die voor een belangrijk deel betrekking hebben op de economische en financiële haalbaarheid komen niet in aanmerking.

Wat valt niet onder analyse van de technische haalbaarheid

Uw analyse mag niet gericht zijn op een investeringsproject, een offerteaanvraag of een bestek voor het aanschaffen van producten of processen. Ook economisch onderzoek, kostprijs onderzoek, het maken van begrotingen, prijs-vergelijkingen en marktonderzoek komen niet in aanmerking.

Aan de hand van enkele voorbeelden wordt het begrip analyse van de technische haalbaarheid nader toegelicht.

VOORBEELD ANALYSE VAN DE TECHNISCHE HAALBAARHEID: KOEKJESFABRIKANT

E-nummers zijn hulpstoffen die binnen de Europese Unie van een identieke codering zijn voorzien. Vanwege de slechte reputatie van E-nummers vermijden veel consumenten levensmiddelen wanneer veel E-nummers op het etiket staan. Om deze verkoopbarrière te slechten wil een koekjesproducent nieuwe koekjes gaan ontwikkelen waaraan minder hulpstoffen zijn toegevoegd. De analyse van de technische haalbaarheid is gericht op het onderzoeken of het mogelijk is producten te ontwikkelen zonder hulpstoffen en/of een laag zoutvetgehalte. Het project begint met een literatuurstudie en het bestuderen van de wetgeving. Vervolgens worden ingrediënten geselecteerd die voldoen aan de voorwaarden. Voordat er een ontwikkelingstraject van nieuwe koekjes in gang wordt gezet wordt bekeken of het in principe mogelijk is om koekjes op de bestaande productielijn te produceren. Bij deze analyse van de technische haalbaarheid spelen economische of financiële aspecten een marginale rol.

VOORBEELD ANALYSE VAN DE TECHNISCHE HAALBAARHEID: HIJSKLEMMEN VOOR (PETRO)CHEMIE

In de chemie en petrochemie wordt gewerkt in vonkvrije omgevingen met agressieve stoffen en veelal hoge zuurgraden. Er zijn geen hijsklemmen die voldoen aan de daar gestelde eisen. In de analyse zal worden onderzocht of het voor de producent van dergelijke klemmen mogelijk is om klemmen te gaan ontwikkelen die gemaakt zijn van bijzondere legeringen op basis van titanium. De klemmen moeten laag van gewicht en vonkvrij zijn, met een groot hijsvermogen. De analyse van de technische haalbaarheid zal bestaan uit een selectie van legeringen en kunststofmaterialen die bestand zijn tegen agressieve stoffen en vonkvrij. Deze materialen worden kortstondig getest op bruikbaarheid in hijsklemmen. Wanneer uit de analyse blijkt dat het in beginsel mogelijk is sterke en corrosiebestendige hijsklemmen te ontwikkelen op basis van diverse bijzondere legeringen en kunststoffen dan wordt een ontwikkelingsproject opgestart om de klemmen daadwerkelijk te gaan ontwikkelen.

3.4 Technisch onderzoek

Technisch onderzoek richt zich op de verbetering van uw productieproces of de door u gebruikte programmatuur. Met behulp van technisch onderzoek brengt u de mogelijkheden in kaart om een significante verbetering van uw productieproces of programmatuur te realiseren.

Een nadere toelichting op technisch onderzoek met betrekking tot programmatuur kunt u lezen in paragraaf 3.5.

Alleen een onderneming kan een technisch onderzoeksproject aanvragen. Kennisinstellingen bijvoorbeeld kunnen geen technisch onderzoeksproject aanvragen.

Verbetering van het fysieke productieproces

Het doel van technisch onderzoek is het realiseren van een significante verbetering van uw productieproces. U doet dit door uw productiemethode substantieel te wijzigen. U voert technisch onderzoek uit om inzicht te krijgen in de mogelijkheden die er voor u zijn om uw productiemethode te wijzigen. Technisch onderzoek moet meer zijn dan routinematige procesoptimalisatie: de optimalisatie van de instellingen van proces-parameters leidt niet tot een substantieel gewijzigde productiemethode. Technisch onderzoek hoeft niet te leiden tot een technisch nieuw fysiek productieproces.

Randvoorwaarden

Het fysieke productieproces moet op het moment dat u een aanvraag indient al in uw eigen onderneming worden toegepast. Het technisch onderzoek eindigt wanneer inzicht is verkregen in de productiemethode of in het procesmodel om de beoogde verbetering te bewerkstelligen. Implementatie valt er dus niet onder.

Aan de hand van enkele voorbeelden wordt het begrip technisch onderzoek nader toegelicht.

VOORBEELD TECHNISCH ONDERZOEK: METAALBEWERKINGSBEDRIJF

Een metaalbewerkingsbedrijf is klein begonnen met een frees- en een draaibank. In de loop van de tijd zijn de productiefaciliteiten sterk uitgebreid. In het verleden heeft men het productieproces ingrijpend herontwikkeld om grote orders van één specifieke klant te kunnen verwerken. Deze klant heeft echter geen vervolgorders meer geplaatst. Probleem is nu dat het productieproces nog is ingericht voor het verwerken van grote orders van één bepaald product.
Door het technisch onderzoek wil het bedrijf inzicht krijgen in mogelijkheden om te bereiken dat:

- *de productie flexibeler wordt uitgevoerd zodat men per dag drie verschillende producten kan fabriceren in plaats van de huidige één per dag;*
- *men in staat is om minimaal twee spoedorders in één week binnen de normale productie uit te voeren tegen nu één spoedorder per week;*
- *de gevoeligheid voor storingen in het productieproces met minimaal 50% wordt gereduceerd.*

Het onderzoek bestaat uit:

- *het maken van een analyse van de technische knelpunten in het huidige productieproces;*
- *het onderzoeken van een aantal alternatieve productiemethoden, waarbij nader ingegaan wordt op de mogelijkheden van een nieuwe systeemarchitectuur (opstellen van systeemspecificaties, systeemontwerp, systeemverificatie) en van het introduceren van mechatronica (complexe elektromechanische systemen, modules en sensoren/actuatoren, het koppelen van bestaande machines);*
- *het in kaart brengen welke gevolgen de mogelijke verbeteringen hebben voor de inrichting van het productieproces voor wat betreft het automatiseringsconcept, het voorraadbeheer en de interne logistiek.*

Uiteindelijk resulteert dit in een rapport waarin de onderzochte oplossingsrichtingen met hun effecten worden beschreven.

VOORBEELD TECHNISCH ONDERZOEK: TOXISCHE STOFFEN IN PRODUCTIEPROCES

Een bedrijf heeft een eigen productieproces waarbij gewerkt wordt met toxische stoffen. De productiemedewerkers kunnen worden blootgesteld aan deze stoffen, wat slecht is voor hun gezondheid. Tijdens het proces komen lage concentraties van deze stoffen vrij. Op dit moment zijn deze concentraties ruim onder de wettelijke eisen (MAC-waarden). In de toekomst zullen deze eisen strenger worden. Het bedrijf heeft als doel gesteld het vrijkomen van deze toxische stoffen met 50% te reduceren.

Het bedrijf zal eerst in kaart brengen waar deze stoffen in het productieproces vrijkomen. Onderzoek zal plaatsvinden naar:

- *de verandering van de volgorde van de processtappen: het proces bestaat uit mengsectie, reactor, scheidingssectie en een koelunit. Men denkt dat voornamelijk bij de scheidingssectie de meeste toxische componenten vrijkomen. De oplosbaarheid van de toxische stoffen is afhankelijk van de temperatuur. Door de koelsectie voor de scheidingssectie te plaatsen zouden minder toxische stoffen kunnen vrijkomen;*
- *de besturing van het proces;*
- *de plaatsen in het proces waar de stoffen kunnen worden ingevoerd;*
- *de toevoer van de grondstoffen: men denkt hierbij aan oplosbare verpakkingen en wat de gevolgen hiervan zijn op het productieproces en op de kwaliteit en eigenschappen van het eindproduct;*
- *de effecten van de vorm van de stoffen: de stoffen kunnen bijvoorbeeld in tabletvorm een ander effect hebben op het vrijkomen van de toxische stoffen dan wanneer het in vloeibare vorm wordt toegediend.*

Het onderzoek resulteert in een rapport waarin beschreven wordt in welke mate de oplossingsrichtingen bijdragen aan de doelstelling.

VOORBEELD TECHNISCH ONDERZOEK: ZUIVELPRODUCENT

Een producent van zuivelproducten wil de capaciteit van zijn productieproces uitbreiden. Uit een analyse van het proces is gebleken dat één processtap de bottleneck vormt. De rest van de lijn draait slechts op maximaal 80%. Het bedrijf wil de capaciteit voor 100% benutten.

Capaciteitsverhoging door te investeren in extra capaciteit is te kostbaar. Het bedrijf wil daarom door een technisch onderzoek nagaan of de capaciteit verhoogd kan worden door slimmer gebruik te maken van de huidige productiemiddelen. De ondernemer start met een analyse van de huidige productiemethode. Vervolgens gaat hij na welke wijzigingen mogelijk zijn. Hiertoe richt hij zich op vragen als:

- *Welke rol of functie heeft elke processtap in de productie van het eindproduct?*
- *Kan de methode anders worden ingericht door een deel van de grondstoffen in een later stadium in het proces toe te voegen of door in het eerste deel van het proces te werken met een hoger droge stof gehalte?*
- *Zo ja, wat voor consequenties heeft dit voor de productspecificaties van het eindproduct?*

Het onderzoek resulteert in een rapport waarin beschreven staat in hoeverre alle onderzochte wijzigingen in de productiemethode bijdragen aan het halen van de doelstelling.

3.5 Programmatuur

Werkzaamheden met betrekking tot programmatuur kunnen als S&O worden aangemerkt als er sprake is van:

- de ontwikkeling van technisch nieuwe programmatuur;
- technisch wetenschappelijk onderzoek;
- de analyse van de technische haalbaarheid van eigen S&O, of
- technisch onderzoek.

Voor technisch wetenschappelijk onderzoek en de analyse van technische haalbaarheid gelden de criteria zoals die in de paragrafen 3.2 en 3.3. zijn toegelicht. Ontwikkeling en technisch onderzoek met betrekking tot programmatuur worden hierna nader toelicht.

Verruiming programmatuur-ontwikkeling binnen de WBSO

Vanaf 2009 kunnen projecten worden aangevraagd die voorheen niet voor ondersteuning vanuit de WBSO in aanmerking kwamen. Aanleiding hiertoe is het beleid van EZ om de ontwikkeling van innovatieve diensten extra te stimuleren. Programmatuur wordt breed toegepast en is steeds vaker de basis bij diensteninnovatie. De uitbreiding heeft betrekking op projecten waarbij programmatuur wordt ontwikkeld om bestaande componenten op technisch nieuwe wijze te integreren of te laten samenwerken. Achterliggende gedachte is dat het creëren van een goede onderliggende ICT-infrastructuur essentieel is voor het kunnen exploiteren van een innovatieve dienst. Aanvullende voorwaarde is dat u de bestaande programmatuurcomponenten hoofdzakelijk zelf hebt ontwikkeld en reeds in uw onderneming toepast.

Ontwikkeling van technisch nieuwe programmatuur

Om te bepalen of een programmatuurontwikkeling als S&O kan worden aangemerkt zijn naast ontwikkeling twee begrippen van belang: programmatuur en technische nieuwheid. Programmatuur wordt gedefinieerd als het niet-fysieke, logische deelsysteem van een informatiesysteem dat de structuur van de gegevens en de verwerkingsprocessen bepaalt.
Het moet gaan om het daadwerkelijk realiseren van (prototypes van) technisch nieuwe programmatuur. Het beschrijven van modellen, het formuleren van algoritmen of het beschrijven van een architectuur zonder dat er sprake is van programmatuur-ontwikkeling wordt niet gerekend tot werkzaamheden met betrekking tot technisch nieuwe programmatuur.

De technische nieuwheid heeft betrekking op de activiteiten die u uitvoert. Er moet sprake zijn van voor uw onderneming nieuwe technologie, het verder ontwikkelen van bestaande technologie of het ontwikkelen van een technische oplossing voor een specifiek informatietechnologisch probleem.

Het begrip technisch nieuw is iets anders dan nieuw. Vrijwel alle programmatuur die wordt gebouwd is nieuw, deze was er immers nog niet. Dit wil nog niet zeggen dat er sprake is van technisch nieuwe programmatuur. Een duidelijke scheidslijn tussen nieuw en technisch nieuw wordt gegeven door het antwoord op de vraag: Is er sprake van een nieuw informatietechnologisch principe in de programmatuur? Het ontwikkelen van een nieuw principe of het verder ontwikkelen van een bestaand en zelf ontwikkeld principe kan programmatuur voor de aanvrager technisch nieuw maken. Ook het op technisch nieuwe wijze laten samenwerken of integreren van hoofdzakelijk door u zelf ontwikkelde en in uw onderneming toegepaste programmatuur-componenten wordt als S&O aangemerkt.

Een project dat voor de WBSO in aanmerking komt, kenmerkt zich door een concreet technisch probleem dat door u wordt opgelost. In de gekozen oplossingsrichting zult u voor uw onderneming technisch nieuwe principes, methodes of technieken of bestaande technologie verder ontwikkelen. Binnen de context van technisch nieuwe programmatuur in de WBSO gaat het altijd om een probleem op het gebied van informatietechnologie.

Het is belangrijk om onderscheid te maken tussen een project en een probleem. Een project kan bijvoorbeeld bestaan uit de realisatie van een nieuw route-planningssysteem. Een informatietechnologisch probleem daarin kan zijn dat op basis van het huidige

algoritme het realiseren van de gewenste specificaties niet mogelijk is. Dit moet u dan zo duidelijk mogelijk aangeven als probleemstelling. Voor het ontwikkelen van een nieuw en efficiënter algoritme kan de ontwikkeling van nieuwe methoden en technieken noodzakelijk zijn, waardoor er sprake kan zijn van technisch nieuwe programmatuur.

De bespreking van de definitie laat zien dat niet alle activiteiten die betrekking hebben op programmatuur-ontwikkeling voor de WBSO in aanmerking komen.

Activiteiten die gericht zijn op het toepassen of implementeren van programmatuur worden aangemerkt als bouw en zijn geen S&O. Het bouwen of inrichten van programmatuur waarbij geen sprake is van hoofdzakelijk eigen ontwikkelde en al toegepaste programmatuur komt niet in aanmerking. Ook niet als u zich deze technologie eerst door scholing, studie of aankoop eigen moet maken.

Aan de hand van enkele voorbeelden worden de grenzen van het begrip ontwikkeling van programmatuur nader toegelicht.

VOORBEELD GEEN ONTWIKKELING PROGRAMMATUUR: NIEUWE DATABASE / NETWERKOMGEVING

Een voorbeeld van een project dat geen S&O-project is omdat er sprake is van toepassing van beschikbare technologie, is het realiseren van een nieuw informatiesysteem waarbij de nieuwheidsaspecten een nieuwe databaseomgeving en een nieuwe netwerkomgeving zijn. Het project is primair gericht op het ontwerp van een toepassing en de realisatie van de benodigde functionaliteit. Het zoeken naar het optimale ontwerp en de meest geschikte componenten is geen S&O, omdat het niet technologiegericht is maar toepassingsgericht.

VOORBEELD GEEN ONTWIKKELING PROGRAMMATUUR: NIEUWE ONTWIKKELOMGEVING

Het feit dat een ontwikkelomgeving volstrekt nieuw is voor een software-ontwikkelaar en deze zich eerst nieuwe methoden en technieken moet aanleren (first use) maakt een project niet tot een S&O-project. De conclusie is dat er sprake is van bouw. De leerfase wordt gezien als het kennis nemen van beschikbare technologie. Het realiseren van de benodigde functionele bouwstenen voor een nieuwe ontwikkelomgeving als voorbereiding op toekomstige productie wordt gezien als het inrichten van programmatuur voor toepassing in de praktijk en wordt daarom niet aangemerkt als S&O.

VOORBEELD ONTWIKKELING PROGRAMMATUUR: UITBREIDING ONTWIKKELINGSPLATFORM

Om diverse artificial intelligence ontwikkelingen te versnellen wordt er een oplossing ontwikkeld om bestaande Prolog en Haskell componenten op te nemen in het NET-framework. Hiervoor worden nieuwe procedures ontwikkeld die de standaardcomponenten bruikbaar maken als includes voor het eigen ontwikkelproces.

VOORBEELD ONTWIKKELING PROGRAMMATUUR: BEELDVERWERKING

Ontwikkeling van nieuwe visualisatie methoden op GPU-gebaseerde technologie door nieuwe algoritmen te ontwikkelen die met behulp van Pixel Shaders en High-Level Shading Language (HLSL) kunnen werken. Daarbij wordt onderzocht op welke wijze SMID de rekenkracht van processoren bij Occlusion Culling kan verminderen.

VOORBEELD ONTWIKKELING PROGRAMMATUUR NA VERRUIMING

Een onderneming heeft zelf een SMS-engine ontwikkeld. Dit bestaande component wil de ondernemer nu in gaan zetten om verschillende toepassingen te ontwikkelen. Om de SMS-engine te gebruiken bij het spotten van vogels, wordt een interactieve internet site ontwikkeld en beheersoftware geïntegreerd.

VOORBEELD GEEN ONTWIKKELING PROGRAMMATUUR NA VERRUIMING

Om vogels te kunnen spotten wil een ondernemer een SMS-engine toepassen. Om gebruikers met SMS te laten reageren, gaat de ondernemer een internet site ontwikkelen. Om de internet site en de gegevens te beheren implementeert de ondernemer hiervoor een content management systeem.

Technisch onderzoek en programmatuur

Technisch onderzoek richt zich op de verbetering van de door u gebruikte programmatuur.

Verbetering van programmatuur

Het doel is het significant verbeteren van de programmatuur die u gebruikt. Technisch onderzoek betreft het modelleren van processen. De bestaande processituatie wordt in kaart gebracht, geanalyseerd en gesimuleerd, bijvoorbeeld met behulp van een modelleringstool. Vervolgens voert u in het model mogelijke procesverbeteringen door en simuleert u de situatie opnieuw. Daarmee wordt een beeld gekregen van de effecten van de aanpassingen op het proces.

Randvoorwaarden

De programmatuur moet al op het moment dat u de S&O-verklaring aanvraagt in uw eigen onderneming worden toegepast. Het onderzoek eindigt wanneer inzicht is verkregen in het procesmodel om de beoogde verbetering te bewerkstelligen. Implementatie valt er dus niet onder.

Aan de hand van enkele voorbeelden wordt het begrip technisch onderzoek in relatie tot programmatuur nader toegelicht.

VOORBEELD TECHNISCH ONDERZOEK EN PROGRAMMATUUR: VERBETERING APPLICATIEARCHITECTUUR

Een bedrijf, actief binnen de geautomatiseerde logistiek, heeft in het verleden een applicatie ontwikkeld en met diverse modules (voor verwerking, data-uitwisseling, compressie, authenticiteit, verificatie etcetera) uitgebreid. Deze modules belasten het bedrijfssysteem echter zodanig dat er geregeld wachttijden in de logistiek ontstaan. Het bedrijf wil onderzoeken hoe de applicatiearchitectuur zodanig verbeterd kan worden dat het systeem aanzienlijk minder belast wordt. Doel is de wachttijden met 20% te verkorten.

Het bedrijf wil eerst de knelpunten in de onderlinge communicatie tussen de modules in kaart brengen en in een model vastleggen. Door analyse en onderzoek met behulp van dit model denkt het bedrijf de oorzaken vast te kunnen stellen. Het onderzoek resulteert in een rapport waarin deze programmatuurwijzigingen en andere oplossingen zijn vastgelegd. Het rapport bevat een beschrijving van de mate waarin de doelstellingen worden gehaald. Eén van mogelijke wijzigingen zou kunnen zijn het opnieuw ontwikkelen van de compressiealgoritmes.

VOORBEELD TECHNISCH ONDERZOEK EN PROGRAMMATUUR: MODELLERING TESTPROCES

Een automatiseringsbedrijf verwerkt voor diverse klanten miljoenen transacties, waarbij betrouwbaarheid en veiligheid hoog in het vaandel staan. De transactiegegevens zijn afkomstig van verschillende datasystemen met steeds nieuwe protocollen die moeten worden ondersteund. De verwerking hiervan vindt gescheiden plaats.
In de praktijk is gebleken dat er onvolledig uitgevoerde transacties kunnen plaatsvinden. Dit is echter nooit naar voren gekomen tijdens de regressietesten, die telkens opnieuw worden uitgevoerd als er nieuwe protocollen moeten worden ondersteund en getest. Bovendien is de doorlooptijd van deze regressietesten te lang en moet met 25% worden gereduceerd. Van het testproces wordt een model gemaakt en gevalideerd. Daarmee wordt het testproces gesimuleerd.
Het onderzoek resulteert erin dat op basis van de resultaten van de modellering een programma van eisen voor de noodzakelijke aanpassingen van de testprogrammatuur en hun bijdrage aan het halen van de doelstelling kan worden opgesteld. Om de beoogde snelheidswinst te realiseren zou kunnen worden gestreefd naar parallellisatie van de dataverwerking. Daarnaast zou het systeem kunnen worden voorzien van zelfdiagnose en automatisch herstel om te voorkomen dat onvolledige transacties kunnen worden uitgevoerd.

3.6 Randvoorwaarden

Hierna worden een aantal randvoorwaarden beschreven waaraan moet worden voldaan om voor de WBSO in aanmerking te komen.

De S&O-werkzaamheden moeten door de aanvrager zelf systematisch worden georganiseerd

Bij het verrichten van de S&O-werkzaamheden is een projectmatige aanpak vereist (of een programmatische aanpak indien dit beter aansluit bij de situatie). Er moet sprake zijn van een voorgenomen S&O-project. U moet de S&O-werkzaamheden zelf organiseren en uitvoeren. Dit betekent dat als u de werkzaamheden in opdracht of in een samenwerkingsverband uitvoert, u moet kunnen aantonen dat u zelf de S&O-werkzaamheden verricht en de aansturing van het werk bepaalt.

De S&O-werkzaamheden moeten in de EU worden verricht

Uren die worden verricht door uw werknemers in andere lidstaten van de Europese Unie (EU) komen in aanmerking voor de WBSO. U mag de EU-uren opvoeren als u als werkgever in Nederland bent gevestigd en het S&O wordt verricht door werknemers waarvoor in Nederland loonheffing wordt ingehouden. De zelfstandige die voor zijn eigen in Nederland gevestigde onderneming S&O verricht in de EU kan de hiervoor benodigde uren ook opvoeren. Voor de in een andere EU-lidstaat gemaakte S&O-uren gelden dezelfde administratieve vereisten als voor in Nederland gemaakte uren. De S&O-administratie dient op de Nederlandse vestiging van de onderneming aanwezig te zijn.

Werkzaamheden die niet in aanmerking komen

In de WBSO en de Afbakeningsregeling wordt expliciet een aantal werkzaamheden uitgesloten.

De volgende werkzaamheden worden niet tot S&O-werkzaamheden gerekend:

- marktonderzoek;
- organisatorische en administratieve werkzaamheden;
- werkzaamheden die buiten de Europese Unie plaatsvinden;
- de volgende activiteiten in relatie tot programmatuur:
  1. Onderhoud van programmatuur.
  2. Het geschikt maken van programmatuur voor een ander hardware- of softwareplatform; onder platform wordt verstaan het geheel van hardware en besturingsprogrammatuur waarop informatiesystemen worden ontwikkeld (ontwikkelplatform) of in productie worden genomen (doelplatform).
  3. Het ontwikkelen van programmatuur, die bestaande programmatuur op een voor de S&O-inhoudingsplichtige of S&O-belastingplichtige technisch nieuwe wijze integreert of laat samenwerken tenzij de bestaande programmatuur hoofdzakelijk binnen de onderneming van de S&O-inhoudingsplichtige, binnen de fiscale eenheid waarvan de S&O-inhoudingsplichtige deel uitmaakt, of binnen de onderneming van de S&O-belastingplichtige, is ontwikkeld en wordt toegepast.
  4. Het bouwen of inrichten van programmatuur, behalve als de ontwikkeling van de bedoelde programmatuur op grond van punt 3 (hierboven genoemd) wel als speur- en ontwikkelingswerk is aangemerkt.

- het bouwen of inrichten van apparatuur bestemd voor toepassing in de praktijk;
- werkzaamheden met betrekking tot het invoeren en aanpassen van aangeschafte of aan te schaffen technologie, producten, processen of programmatuur, dan wel onderdelen daarvan, onverminderd het bepaalde zoals beschreven op de vorige pagina bij het 4e bullet, onder punt 3;
- onderzoek naar de aanwezigheid van delfstoffen;
- het verrichten van beleidsstudies en strategische studies;
- het opzetten en volgen van cursussen, scholing en symposia;
- analyse en beoordeling van bestaande productieprocessen, indien er geen directe samenhang is met S&O;
- productvergelijkend onderzoek, indien er geen directe samenhang is met S&O;
- verandering van uitsluitend vormgeving of afmetingen van producten en programmatuur;
- kwaliteitscontrole, anders dan de directe controle van uitgevoerd S&O, en kwaliteitsborging;
- werkzaamheden met betrekking tot bouwkundige en installatietechnische ontwerpen op basis van bestaande technieken;
- voorbereiding en uitvoering van de productie;
- het bouwen van een pilot-plant op productieschaal, dan wel een prototype met een productieve of commerciële betekenis;
- werkzaamheden, door de S&O-inhoudingsplichtige of S&O-belastingplichtige verricht ten behoeve van door een ander verricht S&O, die op zichzelf niet zijn aan te merken als S&O;
- werkzaamheden met betrekking tot in technologische zin niet significante aanpassingen aan of wijzigingen van bestaande producten of processen;
- werkzaamheden met betrekking tot het opstellen en aanpassen van recepturen en de samenstelling van een product zonder dat er sprake is van een technisch nieuw werkingsprincipe van het desbetreffende product.

4 Wat levert de WBSO u op?

Wat betreft het financiële voordeel van de WBSO zijn er verschillen tussen inhoudingsplichtige ondernemingen, niet-ondernemers en zelfstandigen. Startende ondernemingen of ondernemers hebben recht op extra financieel voordeel, de zogeheten startersfaciliteit. In dit hoofdstuk wordt toegelicht hoe uw financiële voordeel wordt bepaald.

4.1 Fiscaal voordeel voor inhoudingsplichtige ondernemingen

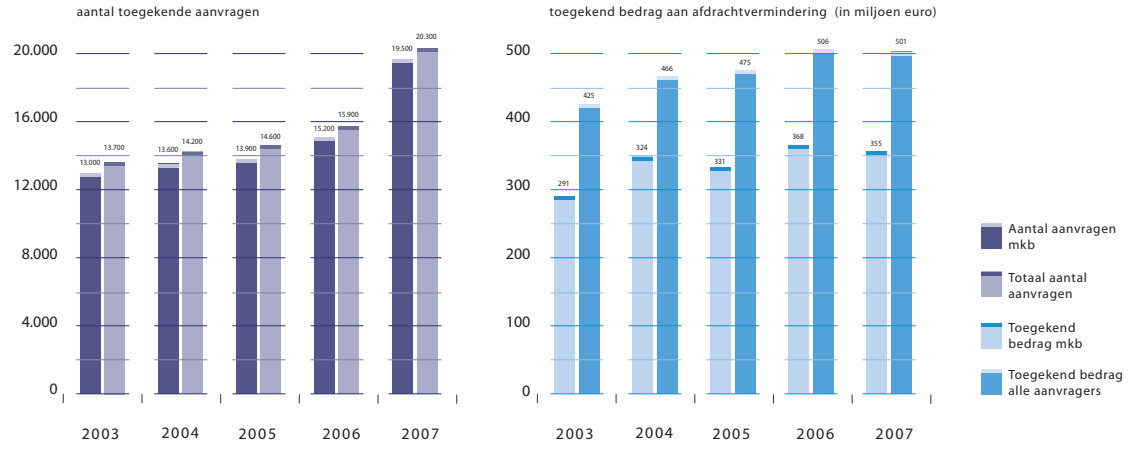
Voor inhoudingsplichtige ondernemingen biedt de WBSO een vermindering op de totaal af te dragen loonheffing. Deze vermindering van de afdracht loonheffing wordt S&O-afdrachtvermindering genoemd en bedraagt per kalenderjaar 42% van de eerste € 110.000 van het totale S&O-loon en 14% van het resterende S&O-loon. Per S&O-inhoudingsplichtige of fiscale eenheid bedraagt de S&O-afdrachtvermindering maximaal € 8.000.000 per kalenderjaar. Jaarlijks kunnen de percentages worden gewijzigd, dit heeft echter geen gevolg voor al afgegeven S&O-verklaringen.

Bepaling van het S&O-loon voor 2009

U berekent het S&O-loon door het S&O-uurloon te vermenigvuldigen met de toegekende S&O-uren. Het S&O-uurloon is een vast gemiddeld bedrag per uur dat geldt voor al uw S&O-medewerkers. Dit S&O-uurloon wordt gehanteerd bij de verdere afwikkeling van uw aanvra(a)g(en) en geldt voor het gehele kalenderjaar 2009. Het S&O-uurloon wordt als volgt bepaald:

Hebt u in 2007 geen S&O-werkzaamheden verricht dan geldt voor u een vast gemiddeld uurloon van € 29 (forfait). Hebt u in 2007 wel S&O-werkzaamheden verricht en had u daarvoor een S&O-verklaring dan wordt het gemiddelde S&O-uurloon voor 2009 door SenterNovem berekend op basis van gegevens uit uw aangiften loonheffingen over 2007. Om de berekening door SenterNovem mogelijk te maken, geeft u de burgerservicenummers (BSN's, voorheen sofi-nummers) door van de medewerkers die in 2007 S&O hebben verricht. Het aanleveren van BSN's kan eenvoudig via internet. Wanneer u over 2007 een S&O-verklaring hebt ontvangen dan heeft SenterNovem u in augustus 2008 een brief gestuurd met uitleg hoe u dit kunt doen.

TOEGEKENDE AANVRAGEN EN BEDRAG

SenterNovem vraagt het fiscaal loon en de verloonde uren van de door u opgegeven S&O-medewerkers op bij het UWV, de instantie die deze gegevens verkrijgt van de Belastingdienst. Er wordt gebruik gemaakt van de gegevens zoals die op de peildatum zijn opgenomen in de polisadministratie van het UWV. De peildatum voor de loongegevens van 2007 is vastgesteld op 1 juli 2008.

HET S&O-UURLOON WORDT ALS VOLGT BEREKEND

$$\text{S\&O-uurloon} = \frac{\text{Som van het loon van alle S\&O-medewerkers}}{\text{(0,85 x som van de verloonde uren van alle S\&O-medewerkers)}}$$

De factor 0,85 is bedoeld ter compensatie van verlof.
De uitkomst wordt naar boven afgerond op een veelvoud van € 5.

Het berekende uurloon geldt voor het gehele kalenderjaar 2009. U hoeft dus maar één keer BSN's aan te leveren.

4.2 Fiscaal voordeel voor S&O-belastingplichtigen (zelfstandigen)

Voor zelfstandigen biedt de WBSO de aftrek S&O wanneer zij in een kalenderjaar tenminste 500 uren besteden aan S&O. De aftrek voor zelfstandigen bedraagt in 2009 € 11.806. Het bedrag van de aftrek wordt jaarlijks vastgesteld. De urendrempel van 500 uren geldt ongeacht het aantal aanvragen dat u voor een kalenderjaar indient (zie hoofdstuk 5). De toegekende S&O-uren van meerdere S&O-verklaringen worden bij elkaar opgeteld. Het minimum aantal te besteden S&O-uren wordt dus niet evenredig verminderd als een aanvraag voor een deel van het kalenderjaar wordt ingediend.

4.3 Extra financieel voordeel voor starters

De WBSO biedt extra ondersteuning aan starters. Hierbij wordt weer onderscheid gemaakt tussen inhoudingsplichtige ondernemingen en zelfstandigen.

S&O-inhoudingsplichtigen

S&O-inhoudingsplichtigen die als starter worden aangemerkt, komen in aanmerking voor een S&O-afdrachtvermindering van 60% in plaats van 42% over de eerste € 110.000 van het totale S&O-loon in het betreffende kalenderjaar.

S&O-belastingplichtigen (zelfstandigen)

Zelfstandigen die als starter worden aangemerkt komen voor een extra aftrek S&O in aanmerking. In 2009 bedraagt deze extra aftrek € 5.904.

Wanneer bent u starter?

Om te bepalen of uw onderneming als starter aangemerkt wordt, spelen de volgende criteria een rol:

- het aantal jaren dat uw onderneming personeel in loondienst heeft, danwel het aantal jaren dat u ondernemer bent;
- het aantal jaren waarin uw onderneming een S&O-verklaring heeft gekregen;
- de vraag of er sprake is van voorzetting van activiteiten vanuit een andere onderneming;
- bij wie het eigendom van uw onderneming ligt.

Deze criteria worden hieronder nader toegelicht.

Het aantal jaren dat u personeel in dienst hebt of ondernemer bent

Uw onderneming kan als starter worden aangemerkt als u in de afgelopen vijf kalenderjaren tenminste één jaar niet inhoudingsplichtig was. Dit betekent dat u maximaal in vier kalenderjaren personeel in loondienst had. Als zelfstandige geldt dat u in de afgelopen vijf kalenderjaren maximaal in vier kalenderjaren ondernemer was. In beide gevallen hoeft dit geen aaneengesloten periode te zijn.

Het aantal jaren waarin u een S&O-verklaring hebt gekregen

U kunt maximaal drie jaren als starter worden aangemerkt. Hebt u in de afgelopen vijf kalenderjaren in 3 of meer jaren S&O-verklaringen ontvangen, dan komt u niet meer in aanmerking voor de starterstatus. Dit hoeft geen aaneengesloten periode te zijn.
Elk kalenderjaar waarvoor u één of meer S&O-verklaringen hebt ontvangen telt daarbij als één jaar. Onder bepaalde voorwaarden tellen ook

S&O-verklaringen mee die zijn afgegeven aan een onderneming waarvan uw onderneming een voortzetting is. Bepalend hiervoor zijn de criteria voortzetting en eigendomsverhouding die hierna worden toegelicht.

Voorzetting van activiteiten

Neemt uw onderneming activiteiten over van een andere onderneming of heeft uw onderneming in het verleden activiteiten van een andere onderneming overgenomen, dan is er sprake van voortzetting van een (gedeelte van een) onderneming. Het hoeft niet zo te zijn dat de onderneming waarvan u de activiteiten overneemt wordt beëindigd.
Als uw onderneming activiteiten voortzet van een andere onderneming dan worden in bepaalde gevallen de S&O-verklaringen van de andere onderneming meegeteld bij het bepalen van de starterstatus van uw onderneming. Maatgevend hiervoor zijn de eigendomsverhoudingen.

Aan de hand van enkele voorbeelden wordt het begrip voortzetting nader toegelicht.

De eigendomsverhouding: verbondenheid en aanmerkelijk belang

Als uw onderneming A de activiteiten voortzet van onderneming B en onderneming B heeft meer dan 1/3 van de aandelen van onderneming A dan is er sprake van verbondenheid. Dit is ook het geval als onderneming A meer dan 1/3 van de aandelen van onderneming B bezit of onderneming C meer dan 1/3 van de aandelen van zowel onderneming A als onderneming B bezit.
Als uw onderneming A de activiteiten voortzet van zelfstandige B en meer dan 5% van de aandelen van onderneming A zijn in bezit van zelfstandige B, dan is er sprake van aanmerkelijk belang.

Is er sprake van voortzetting van activiteiten én verbondenheid of aanmerkelijk belang, dan tellen de S&O-verklaringen van de voortgezette onderneming/zelfstandige B in de voorafgaande vijf kalenderjaren mee bij het bepalen van de starterstatus van onderneming A.

Aan de hand van enkele voorbeelden worden de begrippen verbondenheid en aanmerkelijk belang nader toegelicht.

VOORBEELDEN VOORTZETTING

- *Een éénmanszaak of een aandeel in een vennootschap onder firma wordt omgezet in een bv. De activiteiten van de éénmanszaak of vennootschap onder firma worden voortgezet door de bv.*
- *Een bv wordt gesplitst in een holding en een werkmaatschappij. De activiteiten van de oude bv worden voortgezet in de werkmaatschappij en/of de holding.*
- *Twee of meer bedrijven fuseren en vormen samen een nieuwe onderneming waarin de activiteiten van de oude bv's worden voortgezet.*
- *De activiteiten van een bv worden gesplitst en ondergebracht in twee nieuwe bv's die ieder een deel van de activiteiten van de oude bv overnemen.*
- *Het doorstarten van de activiteiten van een failliete bv in een andere bv.*
- *Een directeur grootaandeelhouder verplaatst zijn activiteiten van een werkmaatschappij naar zijn eigen personal holding.*

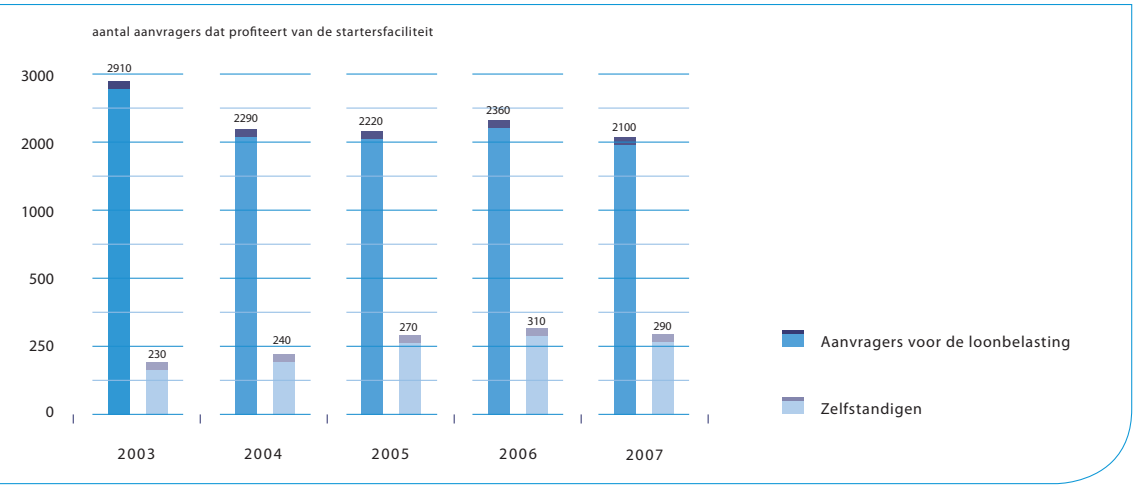
VOORBEELD VERBONDENHEID: VOORTZETTING ACTIVITEITEN VAN ANDERE BV

Bv B heeft in 2005 en 2006 S&O-verklaringen ontvangen. Activiteiten van bv B worden voortgezet door bv A. Bv A heeft nog nooit eerder een S&O-verklaring ontvangen en heeft pas met ingang van 2009 personeel in dienst. Er bestaat een verbondenheid tussen A en B. De twee S&O-verklaringen van bv B worden meegeteld bij het bepalen van de starterstatus van bv A. Bv A is in dit geval in 2009 starter want een nieuwe onderneming kan maximaal drie jaar starter zijn. In 2010 is bv A geen starter meer.

VOORBEELD AANMERKELIJK BELANG: OMZETTING EENMANSZAAK IN BV

Een eenmanszaak heeft in 2004 tot en met 2006 S&O-verklaringen ontvangen. De eenmanszaak wordt met ingang van 2009 omgezet in een nieuwe bv. De eigenaar van de opgeheven eenmanszaak heeft een aanmerkelijk belang in de nieuwe bv. De bv is in 2009 geen starter omdat de eenmanszaak al drie S&O-verklaringen heeft ontvangen.

STARTENDE ONDERNEMERS IN DE WBSO

SenterNovem beoordeelt of u als starter wordt aangemerkt. Dit gebeurt aan de hand van de gegevens die u in het aanvraagprogramma moet invullen. Indien u twijfelt of de starterstatus voor uw onderneming van toepassing is neemt u dan contact op met SenterNovem. Bent u als starter aangemerkt en blijkt achteraf dat de gegevens die u aan SenterNovem hebt verstrekt onjuist zijn, dan kan SenterNovem deze toekenning herzien.

4.4 Financieel voordeel voor niet-ondernemers

De S&O-afdrachtvermindering is vooral bedoeld voor Nederlandse ondernemingen die S&O-werkzaamheden verrichten. Niet-ondernemers, over het algemeen kennisinstellingen zoals onderzoeksinstituten en universiteiten, kunnen in aanmerking komen voor S&O-afdrachtvermindering wanneer contractresearch wordt uitgevoerd in opdracht en voor rekening van (een samenwerkingsverband van) onderneming(en) of een product- of bedrijfschap.

Als u niet-ondernemer bent dan is het de bedoeling dat de S&O-tegemoetkoming wordt doorgegeven aan de opdrachtgever. Het S&O-loon dat voor een project wordt aangevraagd mag niet hoger zijn dan de vergoeding voor uw loonkosten die van de opdrachtgever wordt ontvangen. Een vergoeding van de opdrachtgever voor bijvoorbeeld materiaalkosten mag geen deel uitmaken van het S&O-loon. Ook extra loonkosten die u voor eigen rekening maakt, komen niet in aanmerking voor S&O-afdrachtvermindering. De bepaling van het S&O-(uur)loon is identiek aan de in paragraaf 4.1 beschreven procedure.

Als u de S&O-afdrachtvermindering doorberekent aan de opdrachtgever is er in principe voor u per saldo geen fiscaal voordeel. Het betekent wél dat het voor opdrachtgevers goedkoper en dus aantrekkelijker wordt om S&O-werkzaamheden bij uw niet-onderneming te laten uitvoeren.

5 Hoe en wanneer dient u een aanvraag in?

Om in aanmerking te komen voor de WBSO dient u een aanvraag in bij SenterNovem. U kunt op verschillende momenten een aanvraag indienen en zelf de aanvraagperiode kiezen. Hoe het invullen en indienen van een aanvraag in zijn werk gaat, leest u in dit hoofdstuk. Verder worden nog een aantal belangrijke aandachtspunten genoemd.

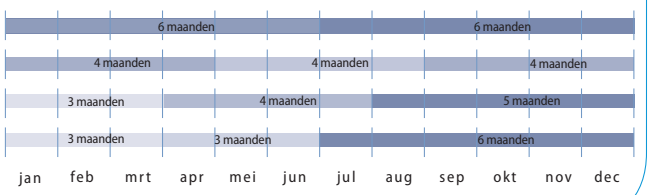
5.1 Het moment van indienen

De WBSO kent een flexibel aanvraagregiem. U kunt meerdere keren per jaar een aanvraag indienen en zelf de periode van de aanvraag bepalen. U kiest vooraf een aanvraagritme. Wanneer u in de loop van het jaar nieuwe projecten verwacht, maar ook wanneer u mogelijk extra uren voor een project nodig hebt, dan kiest u voor vaker aanvragen. U kunt dan flexibel inspelen op de ontwikkelingen. Hierbij geldt echter het volgende:

S&O-inhoudingsplichtigen

- U mag maximaal drie keer per kalenderjaar een aanvraag indienen.
- Uw aanvraag betreft tenminste drie kalendermaanden en ten hoogste zes kalendermaanden.
- U mag één aanvraag voor het hele kalenderjaar indienen wanneer u het voorgaande jaar een S&O-verklaring hebt verkregen.
- Uw aanvraag moet vooraf en uiterlijk één volledige kalendermaand voordat de periode waarop de aanvraag betrekking heeft begint, worden ingediend. U kunt dus uiterlijk 30 november 2008 een aanvraag indienen voor een periode die start in januari 2009.
- **Let op:** U kunt voor eenzelfde kalendermaand maar één aanvraag indienen. Dient u bijvoorbeeld een jaaraanvraag in dan kunt u geen aanvullende aanvraag indienen voor het tweede halfjaar.

VOORBEELDEN FLEXIBEL AANVRAGEN

U kunt als S&O-inhoudingsplichtige dus uiterlijk 31 augustus van het jaar voor de maanden oktober, november en december een aanvraag indienen. Voorwaarde is dat u voor deze maanden nog geen aanvraag hebt ingediend en dat u eerder in hetzelfde jaar maximaal twee aanvragen hebt ingediend.

S&O-belastingplichtigen (zelfstandigen)

- U kunt tot uiterlijk 30 september van het betreffende kalenderjaar aanvragen indienen voor uw eigen S&O-werkzaamheden.
- Er geldt geen maximum voor het aantal aanvragen.
- Uw aanvraag betreft de periode vanaf de datum van indiening tot het einde van het kalenderjaar.
- Uw aanvraag betreft tenminste drie kalendermaanden. Een aanvraag die u indient in de periode van 1 oktober tot en met 31 december heeft betrekking op het volgende kalenderjaar.
- Als activiteiten over het kalenderjaar heen lopen, dan dient u hiervoor jaarlijks een nieuwe aanvraag in.

5.2 Het invullen van de aanvraag

Voor het indienen van een WBSO-aanvraag kunt u gebruik maken van het aanvraagprogramma. Dit aanvraagprogramma kunt u downloaden van de website www.senternovem.nl/wbso.

Invullen aanvraagprogramma

Na installatie leidt het programma u automatisch door de relevante vragen. Tijdens het invullen voert het programma bovendien een aantal controles uit, onder meer op volledigheid. Bij het invullen van de aanvraag moet u zorgvuldig te werk gaan. Voor een volledige aanvraag vult u een aantal algemene gegevens en een beschrijving van de voorgenomen projecten in. Per project dient u een realistische inschatting te maken van de benodigde tijd. Projecten waarbij slechts enkele uren worden geraamd, worden niet gezien als S&O. Belangrijk is dat projecten concreet en niet te algemeen worden omschreven. Duidelijk moet zijn welke activiteiten u gaat uitvoeren. Het indienen van een onvolledige of te late aanvraag kan leiden tot het niet in behandeling nemen van de aanvraag of tot een afwijzing.

Het invultraject wordt afgesloten met het indienen van de aanvraag. Dit kunt u via internet of per diskette doen. Het indienen van een aanvraag wordt in paragraaf 5.3 toegelicht.

Zorg ervoor dat u de juiste en volledige statutaire naam van uw onderneming in uw aanvraag vermeldt.

Let op het juiste loonheffingennummer en Kamer van Koophandelnummer. Deze gegevens zijn belangrijk voor de identificatie van uw bedrijf door SenterNovem en de verrekening van de S&O-afdrachtvermindering. Indien u een onjuist loonheffingennummer opgeeft dan kunt u géén S&O-afdrachtvermindering toepassen!

De situatie kan zich voordoen dat uw onderneming uit meerdere administratieve eenheden bestaat. U kunt voor de gehele onderneming volstaan met één aanvraag. In verband met de verrekening is het aan te bevelen in uw aanvraag het loonheffingennummer plus subnummer op te geven van die administratieve eenheid waartoe de meeste S&O-medewerkers behoren.

Indien de rechtsvorm van uw onderneming in de aanvraagperiode gaat wijzigen (door bijvoorbeeld een fusie met een andere onderneming, of uw éénmanszaak gaat over in een BV), dan adviseert SenterNovem u om zowel voor de oude als de nieuwe situatie een aanvraag in te dienen.

Indien u niet beschikt over een computer met het Windows-besturingssysteem, dan kunt u gebruik maken van een aanvraagformulier op papier. Het formulier kunt u aanvragen bij SenterNovem.

Doet u een aanvraag die is aangemaakt via het aanvraagprogramma en hebt u alle vragen juist en volledig ingevuld, dan kan deze door SenterNovem worden beoordeeld.

Een vormvrije aanvraag indienen

Wilt u een aanvraag indienen maar komt u in tijdnood dan kunt u een vormvrije aanvraag indienen. Een vormvrije aanvraag moet altijd aan een aantal minimale vereisten voldoen om als aanvraag geaccepteerd te worden. Uw vormvrije aanvraag moet minimaal de volgende gegevens bevatten:

1. de statutaire naam en het adres van uw onderneming;
2. de dagtekening;
3. een vermelding dat het gaat om een aanvraag voor de WBSO;
4. de ondertekening.

Het aanvraagprogramma ondersteunt deze manier van aanvragen. Een aanvraag die slechts aan de minimale vereisten voldoet is echter niet volledig en kan niet inhoudelijk beoordeeld worden. Met deze manier van indienen stelt u alleen uw rechten veilig voor het geval u in tijdnood komt. U krijgt vervolgens eenmalig de gelegenheid de aanvraag aan te vullen tot een volledige aanvraag die door SenterNovem inhoudelijk kan worden beoordeeld.

5.3 Het indienen van de aanvraag

Voor het indienen van uw aanvraag hebt u twee mogelijkheden: via internet of per diskette. Een aanvraag kan niet per telefax of e-mail worden ingediend.

Indienen via internet

U kunt uw aanvraag via internet eenvoudig indienen. Maak wel een afdruk van uw aanvraag en bewaar deze afdruk voor uzelf. Voor het indienen via internet hebt u een certificaat nodig. Als u dat nog niet hebt dan kunt u dat via www.senterloket.nl aanvragen. Dit certificaat is een digitaal paspoort dat u toegang geeft tot het elektronisch aanvragen bij SenterNovem.
Met dit certificaat kunt u uw aanvraag elektronisch ondertekenen en indienen. Het certificaat kunt u ook gebruiken om voor andere regelingen via internet een aanvraag in te dienen bij SenterNovem.
Meer informatie over indienen via internet vindt u op de website www.senternovem.nl/wbso.

Indienen op diskette

U maakt een definitieve afdruk. De afdruk is de formele aanvraag en deze moet worden ondertekend. De ondertekende afdruk (met originele handtekening) en de diskette stuurt u op naar SenterNovem.

De ondertekening moet origineel zijn. Er mag geen sprake zijn van een kopie of een stempel.

De ondertekening moet gedaan worden door iemand die bevoegd is namens uw onderneming te tekenen. Als iemand anders de aanvraag ondertekent, dan moet hiervoor een machtiging worden bijgevoegd.

Via de website kunt u een diskette opvragen. De diskette is alleen te gebruiken voor het opslaan van de aanvraaggegevens. Het aanvraagprogramma moet u eerst downloaden van onze website.

Om de afhandeling te versnellen kunt u rekening houden met de volgende tips:

- Veel aanvragen worden pas tegen het einde van de indieningstermijn ingediend. Als u ervoor zorgt dat uw aanvraag ruim op tijd en volledig is ingediend, dan wordt de aanvraag eerder in behandeling genomen.
- Omdat de aanvragen door SenterNovem zoveel mogelijk automatisch worden ingelezen, worden aanvragen waarin slechts verwezen wordt naar bijlagen vertraagd in behandeling genomen. Als er sprake is van bijlagen dan kunt u beter (een deel van) deze tekst in het aanvraagprogramma kopiëren.

Advies voor aanvragen die niet via internet worden ingediend

SenterNovem adviseert u om vóór de indiening van de aanvraag een kopie te maken van de afdruk en de diskette. De verzending van de aanvraag per post gebeurt bij voorkeur aangetekend of met bewijs van ontvangst afgegeven door het postkantoor. Hiermee kunt u aantonen wanneer de aanvraag door u is verzonden. Stuur uw afdruk inclusief de diskette naar:

SenterNovem
Postbus 10073
8000 GB Zwolle

U kunt uw aanvraag ook afgeven bij SenterNovem. Op werkdagen worden tot 17.30 uur bewijzen van ontvangst verstrekt. Hiermee kunt u tijdige indiening aantonen. U kunt uw aanvraag afgeven op het volgende adres:

SenterNovem
Dokter van Deenweg 108
8025 BK Zwolle

Deponeert u de aanvraag buiten kantooruren dan hebt u geen bewijs waarmee u tijdige indiening kunt aantonen! Indien u gebruik maakt van een koerier dan is het tijdstip van ontvangst van de aanvraag door SenterNovem bepalend voor de tijdige indiening. Het risico van te late indiening ligt altijd bij u.

5.4 Het aanleveren van BSN's

In paragraaf 4.1 is toegelicht dat u in sommige situaties naast uw aanvraag ook de burgerservicenummers (BSN's) door moet geven van de medewerkers die in 2007 S&O hebben verricht. Dit moet u doen als u in 2007 S&O-werkzaamheden hebt verricht waarvoor u een S&O-verklaring had. Het aanleveren van BSN's kan eenvoudig via internet. U gaat hiervoor naar www.senternovem.nl/WBSO/eMededelen en u klikt op "website eMededelen". Vervolgens komt u in een inlogscherm. U kunt hier inloggen met uw loonheffingennummer en uw wachtwoord. Wanneer u over 2007 een S&O-verklaring hebt ontvangen dan heeft SenterNovem u in augustus 2008 een brief gestuurd met uw wachtwoord. Bent u ingelogd dan klikt u in de linkerkolom op "mededelen BSN's". Hier kunt u de BSN's invoeren. Hebt u veel BSN's in te voeren, dan kunt u ook eenvoudig een bestand met BSN's inlezen.

6 De S&O-administratie

Wanneer u gebruik maakt van de WBSO houdt u een S&O-administratie bij van de uitvoering van de projecten waarvoor u een S&O-verklaring hebt ontvangen. Uit deze administratie moet op duidelijke wijze kunnen worden afgeleid welke S&O-werkzaamheden zijn verricht en hoeveel tijd daaraan is besteed. U mag bij het bijhouden van een S&O-administratie zoveel mogelijk aansluiten bij de gebruikelijke gang van zaken binnen uw onderneming. Aan de hand van een aantal vragen en antwoorden wordt dit in dit hoofdstuk nader toegelicht.

6.1 Waarom moet u een S&O-administratie bijhouden?

Na het afgeven van de S&O-verklaring controleert SenterNovem of de gegevens die u in uw aanvraag hebt verstrekt, overeenstemmen met de praktijk. SenterNovem voert hiertoe bedrijfsbezoeken uit bij ondernemingen en kennisinstellingen die een S&O-verklaring hebben ontvangen. Tijdens een bedrijfsbezoek gaat SenterNovem aan de hand van de S&O-administratie na of de S&O-werkzaamheden die in de aanvraag zijn opgenomen ook daadwerkelijk zijn uitgevoerd. Daarnaast wil SenterNovem inzicht krijgen in de voortgang van de projecten.

Het is ook in uw eigen belang dat u uw onderzoeks- en/of ontwikkelingsresultaten nauwgezet vastlegt. Afgezien van de wettelijke eisen verschaft een S&O-administratie u inzicht in de resultaten en kosten van S&O. Door het bijhouden van een administratie blijft u bovendien na een mogelijk vertrek van een S&O-medewerker verzekerd van de kennis die tijdens een onderzoeks- of ontwikkelingsproject is opgedaan. Helaas komt SenterNovem nog regelmatig ondernemingen tegen waarbij met het vertrek van een bepaalde medewerker ineens ook alle kennis over een S&O-project binnen de onderneming is verdwenen omdat gedurende het project niets schriftelijk is vastgelegd.

6.2 Hoe moet u de S&O-administratie bijhouden?

Een goede S&O-administratie geeft per project eenvoudig en duidelijk inzicht in de aard, de inhoud, de voortgang en de omvang van de uitgevoerde S&O-werkzaamheden. Met omvang wordt bedoeld de tijd die aan het project is besteed.

Een S&O-administratie kan bestaan uit verschillende (digitale) documenten die gedurende het S&O-traject worden opgesteld zoals vergaderstukken, rapportages, tekeningen, correspondentie, foto's van prototypes, testresultaten, meetverslagen, berekeningen etcetera. Voorzie deze documenten van een datum en de naam van de opsteller. Bundelt u deze per project in een map, met korte, duidelijke en samenvattende rapporten. Het is van belang dat u per project de documentatie chronologisch archiveert en dat duidelijk uit de stukken blijkt wat uw technische inbreng in elk project is geweest.

Bij ontwikkelingsprojecten blijkt uit uw S&O-administratie wat de technische problemen/knelpunten zijn waar u tegenaan loopt en welke oplossingsrichtingen u gekozen hebt. Bij analyse van de technische haalbaarheid en projecten met betrekking tot technisch (wetenschappelijk) onderzoek geeft uw S&O-administratie inzicht in de opzet en de resultaten van de analyse c.q. het onderzoek.

Gooi niet te snel stukken weg, ook stukken die u niet meer gebruikt in een vervolgtraject kunnen bij een controle van belang zijn. De S&O-administratie moet binnen twee maanden na afloop van elk kwartaal zijn bijgewerkt.

In de S&O-administratie ligt ook vast op welke dagen een medewerker S&O verricht, om hoeveel uur het per dag gaat en aan welk project hij/zij heeft gewerkt. Zorg ervoor dat de S&O-administratie klopt met de verlof- en ziekteregistratie en dat u binnen tien werkdagen de administratie van uren hebt bijgewerkt.

Voorbeeld urenstaat:

U kunt deze urenstaat ook als Microsoft Excelspreadsheet downloaden van internet. Kijk hiervoor op www.senternovem.nl/wbso.

Kort samengevat, u moet vooral niet vergeten om voor uw WBSO-projecten:

- na te gaan of de mensen die aan een project werken in dienst zijn van de onderneming die de aanvraag heeft ingediend;
- elke werknemer per project uren te laten bijhouden en te zorgen dat de S&O-administratie daarvan binnen tien werkdagen is bijgewerkt;
- geen uren te schrijven voor werkzaamheden die niet als S&O worden aangemerkt (zie paragraaf 3.6), zoals opleidingen, cursussen, symposia, administratieve of organisatorische werkzaamheden en uren gemaakt buiten de EU;
- documenten te bewaren zoals verslagen, rapportages, schetsen, tekeningen, foto's van prototypes, meetverslagen en berekeningen en deze in uw S&O-administratie op te nemen;
- aandacht te geven aan bovengenoemde punten, ook als een project niet succesvol verloopt.

VOORBEELD VAN EEN URENSTAAT

De urenstaat dient binnen 10 werkdagen te worden bijgewerkt wanneer S&O-werkzaamheden plaatsvinden gedurende het hele project.

Medewerker
Naam en BSN-nummer:
Functie:

Maand:
Jaar:

Activiteiten/urenmatrix

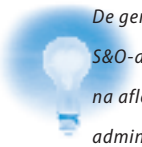
Aantal uren

Projectnummer	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	Totalen p/m
																																0,00
																																0,00
																																0,00
																																0,00
																																0,00
																																0,00
																																0,00
																																0,00
																																0,00
																																0,00
																																0,00
																																0,00
																																0,00
																																0,00
																																0,00
																																0,00
Niet S&O werkzaamheden																																
Ziekte Vakantie Overige uren (b.v. feestdgn)																																

Opmerkingen
1) Het is niet nodig de urenstaten naar SenterNovem te verzenden.
   De urenstaten moeten wel bij een controle door SenterNovem ter inzage liggen.
2) Denkt u eraan dat binnen twee maanden na afloop van het kalenderkwartaal een S&O-administratie aanwezig moet zijn.
   Een goede S&O-administratie geeft per project eenvoudig en duidelijk inzicht in de aard, de inhoud, de omvang en de voortgang van de uitgevoerde werkzaamheden.
3) Interne projectnummers overnemen uit het projectenoverzicht uit uw WBSO-aanvraag.

Als er sprake is van een holding en een werkmaatschappij dan houden beide ondernemingen een S&O-administratie bij waaruit de eigen rol en inbreng in gezamenlijke projecten blijkt.

De gemaakte S&O-uren moet u binnen tien werkdagen in uw S&O-administratie vastgelegd hebben. Binnen twee maanden na afloop van elk kwartaal behoort de rest van uw S&O-administratie gereed te zijn.

Niet alle werkzaamheden die u binnen een S&O-project uitvoert kunnen als S&O-werkzaamheden worden aangemerkt. Een voorbeeld hiervan is administratief of organisatorisch werk. Een volledig overzicht van werkzaamheden die niet tot S&O worden gerekend kunt u vinden in paragraaf 3.6.

6.3 Wat is de consequentie als u niet of slechts gedeeltelijk de S&O-administratie hebt bijgehouden?

Aan de hand van uw S&O-administratie kan SenterNovem controleren of, en in welke mate, u de S&O-werkzaamheden hebt verricht waarvoor een S&O-verklaring is afgegeven. Als blijkt dat twee maanden na afloop van het kalenderkwartaal waarin de S&O-werkzaamheden hebben plaatsgevonden nog geen wettelijk verplichte S&O-administratie aanwezig is, dan kan SenterNovem de eerder toegekende S&O-afdrachtvermindering geheel corrigeren. In dat geval wordt er van uitgegaan dat er geen S&O- werkzaamheden hebben plaatsgevonden.

SenterNovem kan ook de aan u toegekende S&O-afdrachtvermindering corrigeren als blijkt dat de feitelijk verrichte werkzaamheden niet overeenstemmen met de aangemelde werkzaamheden waarvoor een S&O-verklaring is afgegeven. In beide gevallen zal SenterNovem een correctie-S&O-verklaring afgeven en mogelijk een boete opleggen.

6.4 Hoe lang moet u de S&O-administratie bewaren en wat moet u bewaren?

U bent verplicht de S&O-administratie gedurende zeven jaar te bewaren. Naast de genoemde gegevens over het project dient u ook de volgende gegevens en bescheiden in uw S&O-administratie op te nemen:

- een kopie van de aanvra(a)g(en) en S&O-verklaring(en);
- de correspondentie met SenterNovem met betrekking tot uw aanvra(a)g(en);
- eventuele correctie-S&O-verklaring(en).

Het laatste punt wordt in hoofdstuk 7 behandeld.

7 Een S&O-verklaring en dan ...

Nadat u uw S&O-verklaring hebt ontvangen, kunt u uw financiële voordeel verrekenen. Er zijn twee mogelijkheden:

- U bent S&O-inhoudingsplichtige en ontvangt S&O-afdrachtvermindering.
- U bent S&O-belastingplichtige en ontvangt aftrek S&O.

In dit hoofdstuk wordt uitgelegd hoe u uw S&O-afdrachtvermindering of aftrek S&O kunt verrekenen. Ook kunt u lezen in welke gevallen u een mededeling van het aantal gerealiseerde S&O-uren moet doen.

7.1 Verrekening S&O-afdrachtvermindering voor S&O-inhoudingsplichtigen

De toegekende S&O-afdrachtvermindering verrekent u in uw aangifte loonheffingen. De hoogte van de S&O-afdrachtvermindering staat genoemd in uw S&O-verklaring. De S&O-verklaring wordt afgegeven op naam van de S&O-inhoudingsplichtige. In de S&O-verklaring wordt ook het loonheffingennummer (inclusief subnummer) genoemd waarop u de S&O-afdrachtvermindering kunt verrekenen bij uw aangifte loonheffingen. De verrekening kan alleen plaatsvinden met de loonheffing (loonbelasting en premie volksverzekeringen). Verrekenen kan niet met de premies werknemersverzekeringen en bijdragen zorgverzekeringswet.
U mag de S&O-afdrachtvermindering alleen verrekenen in aangiftetijdvakken die eindigen in de periode waarop de S&O-verklaring betrekking heeft. Er zijn twee aangiftetijdvak-mogelijkheden: maandelijkse of vierwekelijkse aangifte.

Verrekening binnen de aangiftetijdvakken

Voor het verrekenen van de S&O-afdrachtvermindering is de afgiftedatum van uw S&O-verklaring van belang. Vanaf het moment dat u de S&O-verklaring hebt ontvangen kunt u verrekenen in de dan nog resterende aangiftetijdvakken. Per aangiftetijdvak kunt u maximaal een evenredig deel van het nog niet gebruikte bedrag op de verschuldigde loonheffing in mindering brengen. Als u er bijvoorbeeld voor kiest om in één of meer van de aangiftetijdvakken geen (maximale) S&O-afdrachtvermindering toe te passen, wordt het maximum voor de volgende nog resterende aangiftetijdvakken hoger. U kunt hier bijvoorbeeld voor kiezen als u in de loop van het jaar meer personeel aantrekt of als uw S&O-project tijdelijk vertraging oploopt of stopt en daarna toch weer doorgaat.

Het toepassen van S&O-afdrachtvermindering kan er niet toe leiden dat de over een aangiftetijdvak af te dragen loonheffing verder wordt verminderd dan tot nihil.

De hoogte van de door u toegepaste S&O-afdrachtvermindering mag in totaal niet meer bedragen dan het in de S&O-verklaring vastgestelde bedrag!

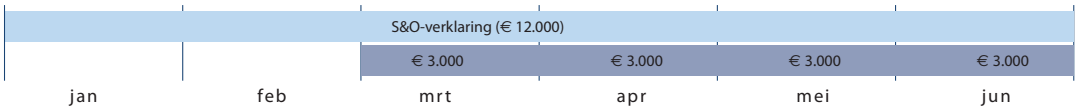
Als u van SenterNovem nog geen S&O-verklaring hebt ontvangen, dan kunt u nog geen S&O-afdrachtvermindering toepassen!

U bent niet verplicht om elk aangiftetijdvak het maximum te verrekenen. Als u in een aangiftetijdvak besluit niet het maximum te verrekenen dan kan dit eventueel in de daaropvolgende aangiftetijdvakken worden gecompenseerd.

U mag verminderen op basis van de S&O-verklaring, ongeacht in welke maanden van de aanvraagperiode u de S&O-uren maakt. Wijkt de realisatie in bepaalde mate af van de toegekende uren uit uw S&O-verklaring dan hoeft u pas na afloop van het kalenderjaar actie te ondernemen (zie paragraaf 7.3). Aan de hand van enkele voorbeelden wordt de evenredige en niet-evenredige verrekening van uw S&O-verklaring nader toegelicht.

VOORBEELD VERREKENING S&O-AFDRACHT-VERMINDERING: MAANDELIJKSE AANGIFTE

U dient een aanvraag in voor de eerste zes maanden van een kalenderjaar en u ontvangt de S&O-verklaring op 10 maart. De toegekende maximale S&O-afdrachtvermindering bedraagt € 12.000. U kunt dan in de aangiften over de maanden maart, april, mei en juni maximaal 25%, ofwel € 3.000, verrekenen.

VOORBEELD VERREKENING S&O-AFDRACHTVERMINDERING: AANGIFTE PER VIER WEKEN

U dient een aanvraag in voor de eerste vier maanden van het jaar en u ontvangt de S&O-verklaring op 10 maart. De toegekende maximale S&O-afdrachtvermindering bedraagt € 12.000. De aangiftetijdvakken die geheel of gedeeltelijk samenvallen met de periode van de S&O-verklaring zijn de volgende:

(1) eerste aangiftetijdvak van 1 januari tot en met 29 januari;

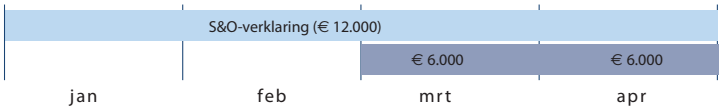
(2) tweede aangiftetijdvak van 30 januari tot en met 26 februari;

(3) derde aangiftetijdvak van 27 februari tot en met 26 maart;

(4) vierde aangiftetijdvak van 27 maart tot en met 23 april;

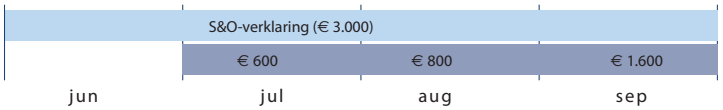
(5) vijfde aangiftetijdvak van 24 april tot en met 21 mei.

Omdat alleen de eerste vier aangiftetijdvakken eindigen in de periode van de S&O-verklaring kan het bedrag van de S&O-afdrachtvermindering van die verklaring niet in tijdvak (5) in mindering worden gebracht. U kunt verrekenen in de resterende aangiftetijdvakken waarbij de datum van de S&O-verklaring leidend is. Omdat de S&O-verklaring op 10 maart is afgegeven, kunt u in de aangiftetijdvakken (3) en (4) maximaal 50%, ofwel € 6.000, verrekenen.

VOORBEELD VERREKENING S&O-AFDRACHTVERMINDERING: NIET-EVENREDIGE VERREKENING

U bent maandaangever en u ontvangt in juli een S&O-verklaring voor de maanden juni tot en met september. De toegekende S&O-afdrachtvermindering bedraagt € 3.000. U mag in de maanden juli, augustus en september telkens € 1.000 verrekenen. Wanneer u echter besluit in juli € 600 te verrekenen, dan mag u in augustus en september maximaal € 1.200 verrekenen (het evenredige deel van het nog ongebruikte bedrag van € 3.000 - € 600 = € 2.400). Stel dat u besluit om in augustus € 800 te verrekenen dan kunt u het resterende bedrag van € 2.400 - € 800 = € 1.600 in september toepassen.

Verrekening buiten de aangiftetijdvakken

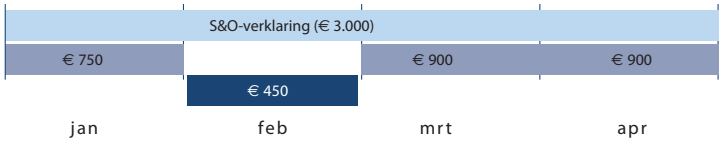
Het kan voorkomen dat de in een aangiftetijdvak verschuldigde loonheffing niet voldoende is om het voor dat tijdvak evenredige deel van het nog niet verrekende bedrag aan S&O-afdrachtvermindering te verrekenen. Als aan het einde van de periode waarop de S&O-verklaring betrekking heeft nog een bedrag aan niet gebruikte S&O-afdrachtvermindering resteert, dan kunt u dit met terugwerkende kracht verrekenen over de al verstreken aangiftetijdvakken die eindigen in de periode waarop de S&O-verklaring betrekking heeft. Met terugwerkende kracht verrekenen doet u door één of meerdere correctieberichten in te dienen bij de Belastingdienst. Deze correctieberichten maken deel uit van de aangifte loonheffingen.

Aan de hand van een voorbeeld wordt de verrekening van uw S&O-afdrachtvermindering buiten de aangiftetijdvakken met correctieberichten nader toegelicht.

VOORBEELD VERREKENING S&O-AFDRACHTVERMINDERING: CORRECTIEBERICHTEN

U bent maandaangever en hebt in januari een S&O-verklaring ontvangen voor de eerste vier maanden van het jaar. De toegekende S&O-afdrachtvermindering is € 3.000. U wilt per aangiftetijdvak de maximale S&O-afdrachtvermindering toepassen, behalve in het tweede aangiftetijdvak. De verschuldigde loonheffing bedraagt € 900 per tijdvak.

1. *In het eerste tijdvak vermindert u de maximale S&O-afdrachtvermindering van € 750 (€ 3.000 : 4).*
2. *In het tweede tijdvak past u geen S&O-afdrachtvermindering toe.*
3. *In het derde tijdvak mag u maximaal € 1.125 (€ 3.000 - € 750 = € 2.250 : 2)in mindering brengen. Er is deze maand echter slechts ruimte voor toepassing van een S&O-afdrachtvermindering van € 900.*
4. *In het vierde en laatste tijdvak mag u maximaal het restant van de S&O-afdrachtvermindering ad € 1.350 (€ 3.000 - € 750 - € 900) in mindering brengen. Omdat slechts ruimte is voor toepassing van een S&O-afdrachtvermindering van € 900, resteert na afloop van de periode waarop de S&O-verklaring betrekking heeft een nog niet verrekend bedrag aan S&O-afdrachtvermindering van € 450. In het eerste en het tweede aangiftetijdvak is nog ruimte van € 150 respectievelijk € 900 om het restant van de S&O-afdrachtvermindering te benutten. Verrekening van het restant van de afdrachtvermindering ad € 450 met het tweede aangiftetijdvak ligt hier het meest voor de hand (dit vergt slechts één correctiebericht; anders zijn twee correctieberichten nodig, bijvoorbeeld € 150 in januari en € 300 in februari). U dient dus een correctiebericht in over het tweede aangiftetijdvak.*

U kunt in een aangiftetijdvak nooit méér S&O-afdrachtvermindering toepassen dan het bedrag aan loonheffing dat in dat tijdvak moet worden afgedragen. Blijft er nog een bedrag aan S&O-afdrachtvermindering over nadat u alle loonheffing binnen de toegestane tijdvakken hebt verrekend, dan kunt u dat restbedrag aan S&O-afdrachtvermindering in principe niet verrekenen.

Bestaat uw inhoudingsplichtige onderneming echter uit meerdere administratieve eenheden, dan kunt u het bedrag dat resteert aan S&O-afdrachtvermindering verrekenen met de loonheffing bij de andere administratieve eenheden.

Aan de hand van een voorbeeld wordt de verrekening van uw S&O-verklaring via andere administratieve eenheden nader toegelicht.

VOORBEELD VERREKENING S&O-AFDRACHT-VERMINDERING: MEERDERE ADMINISTRATIEVE EENHEDEN

U hebt als inhoudingsplichtige uw onderneming zo ingericht dat uw productieafdeling en uw ontwikkelafdeling als aparte administratieve eenheden voor de loonheffingen zijn aangemerkt. De ontwikkelafdeling heeft het subnummer L01 en de productieafdeling L02. Beide afdelingen doen apart maandelijks aangifte loonheffingen. In januari ontvangt u een S&O-verklaring voor de eerste vier maanden van het jaar, afgegeven op het loonheffingennummer van uw ontwikkelafdeling en met een toegekende S&O-afdrachtvermindering van € 40.000. U wilt per aangiftetijdvak de maximale S&O-afdrachtvermindering toepassen. De verschuldigde loonheffing bedraagt € 9.000 per tijdvak.

1. *De maximaal toe te passen S&O-afdrachtvermindering bedraagt (€ 40.000 : 4) = € 10.000. De verschuldigde loonheffing per tijdvak bedraagt echter € 9.000. Elke maand kan dus maximaal € 9.000 in mindering worden gebracht.*
2. *Na het vierde aangiftetijdvak resteert nog een bedrag van € 4.000 en is in alle verstreken tijdvakken de maximale S&O-afdrachtvermindering toegepast. Wanneer u als inhoudingsplichtige al uw personeel binnen één administratieve eenheid hebt ondergebracht dan heeft dit tot gevolg dat u niet alle toegekende S&O-afdrachtvermindering kunt effectueren. U hebt binnen uw onderneming echter meerdere administratieve eenheden (meerdere subnummers). Hierdoor kunt u het restant van € 4.000 alsnog verrekenen met de aangiften loonheffingen op het andere subnummer, namelijk dat van de productieafdeling (L02). Dat kan echter alleen met aangiften die zien op de tijdvakken die vallen in de periode van de S&O-verklaring. Via een correctiebericht kunt u nu over een of meerdere aangiftetijdvakken het restant van de S&O-afdrachtvermindering toepassen bij uw productieafdeling met het L02 nummer.*

Verrekening en realisatie

Als u in uw aanvraag meerdere projecten hebt opgevoerd dan kan het zijn dat de gerealiseerde uren per project afwijken van de urenprognose waarop uw aanvraag is gebaseerd. Binnen een S&O-verklaring mag u met de S&O-uren schuiven tussen goedgekeurde projecten. Wanneer bijvoorbeeld aan een bepaald project minder tijd wordt besteed, mag u de resterende toegekende uren van dat project overhevelen naar één of meer andere S&O-projecten die meer uren vragen. U kunt echter nooit méér uren verrekenen dan het aantal uren waarop uw S&O-verklaring is gebaseerd.

Als tijdens de aanvraagperiode S&O-projecten onverhoopt niet doorgaan, worden uitgesteld, of minder tijd vergen dan vooraf is ingeschat, dan kan het aantal uren dat u werkelijk realiseert lager zijn dan het aantal uren waarvoor een S&O-verklaring is afgegeven. U mag de volledige S&O-verklaring verrekenen. Wilt u achteraf liever niet geconfronteerd worden met een bedrag dat u moet terugbetalen, dan kunt u de S&O-afdrachtvermindering per aangiftetijdvak afstemmen op de daadwerkelijke realisatie. In paragraaf 7.3 wordt verder ingegaan op wat u moet doen als u minder S&O-uren realiseert dan in de S&O-verklaring zijn toegekend.

7.2 Verrekening aftrek S&O voor S&O-belastingplichtigen (zelfstandigen)

Als zelfstandige kunt u één of meer aanvragen per jaar indienen en meerdere S&O-verklaringen ontvangen. Op het moment dat in totaal meer dan 500 uren toegekend worden, geeft SenterNovem een S&O-verklaring met aftrek S&O af. U kunt deze aftrek S&O verrekenen wanneer u 500 of meer S&O-uren realiseert binnen de door SenterNovem goedgekeurde projecten. U mag dan het bedrag aan aftrek S&O claimen bij de aangifte inkomstenbelasting over het jaar waarop uw S&O-verklaring(en) betrekking heeft (hebben).

U mag uw S&O-uren gaan bijhouden vanaf de datum waarop uw aanvraag is ingediend, of met ingang van het kalenderjaar als u uw aanvraag in het voorgaande jaar hebt ingediend.

De aftrek S&O verlaagt uw winst (winst is hier het saldobedrag omzet minus kosten en kan dus negatief zijn). Als u een negatief belastbaar inkomen Box 1 hebt, dan kunt u dat negatieve inkomen verrekenen met het inkomen Box 1 van de drie voorafgaande jaren en de acht volgende kalenderjaren (zie artikel 3.150 Wet IB 2001). De aftrek S&O zelf kan niet apart overgeheveld worden naar een ander jaar. De aftrek S&O voor zelfstandige ondernemers is geregeld in artikel 3.77 Wet IB 2001 in samenhang met artikel 27 WVA.

7.3 Mededeling aantal gerealiseerde S&O-uren

In bepaalde situaties moet u het aantal uren dat u in een jaar hebt besteed aan speur- en ontwikkelingswerk (S&O) aan SenterNovem mededelen. Dit geldt voor zowel S&O-inhoudingsplichtigen als voor S&O-belastingplichtigen. Hieronder wordt uitgelegd in welke gevallen u verplicht bent tot het doen van een mededeling en hoe u deze mededeling moet doen.

Mededeling voor S&O-inhoudingsplichtigen

U bent verplicht een mededeling van het aantal gerealiseerde S&O-uren te doen wanneer:

- het totaal aantal gerealiseerde S&O-uren minder dan 90% bedraagt van het aantal toegekende uren in de S&O-verklaring, of
- het product van het aantal niet gerealiseerde S&O-uren en het gemiddelde S&O-uurloon, zoals vermeld in de S&O-verklaring, meer is dan € 10.000 maal het aantal kalendermaanden waarop de S&O-verklaring betrekking heeft.

In uw S&O-verklaring staat de grenswaarde waaronder u een mededeling moet doen.

Is de realisatie van S&O-uren gelijk aan of hoger dan de grenswaarde uit uw S&O-verklaring, dan mag u de toegekende S&O-afdrachtvermindering volledig verrekenen. Hoe die verrekening gaat is in paragraaf 7.1 beschreven.

U doet voor alle ontvangen S&O-verklaring(en) tegelijk één mededeling binnen 3 maanden na afloop van het kalenderjaar. In deze mededeling geeft u, voor zover nodig, per S&O-verklaring het aantal gerealiseerde S&O-uren op. U mag niet schuiven met uren tussen S&O-verklaringen. Met ingang van 1 januari 2009 is het verplicht om een mededeling elektronisch te doen. Zodra het kalenderjaar waarop uw S&O-verklaring(en) betrekking heeft (hebben) is verstreken, zal SenterNovem u ter herinnering aan de mededelingsplicht een brief sturen. In deze brief is een wachtwoord opgenomen waarmee u een mededeling via www.senternovem.nl/wbso/emededelen kunt doen. Is de S&O-verklaring afgegeven na afloop van het kalenderjaar waarop de S&O-verklaring betrekking heeft, dan moet u de mededeling binnen drie maanden na de dagtekening van de S&O-verklaring doen.

Zorg ervoor dat u uw mededeling op tijd doet bij SenterNovem. Als u niet of niet tijdig een mededeling doet, zal SenterNovem een boete opleggen. Ook als u geen S&O-werkzaamheden hebt uitgevoerd en geen S&O-afdrachtvermindering hebt toegepast geldt voor u de mededelingsplicht.

Hebt u één of meerdere S&O-verklaringen ontvangen over 2008, dan doet u, voor zover nodig, uiterlijk 31 maart 2009 één mededeling aantal gerealiseerde S&O-uren voor alle S&O-verklaringen. Het tijdstip van de mededeling is dus niet afhankelijk van de periode waarop uw S&O-verklaring betrekking heeft. In de mededeling geeft u per S&O-verklaring de gerealiseerde S&O-uren op.

Tip: Doet u een mededeling van de gerealiseerde S&O-uren 2008? Geeft u dan ook gelijk de burgerservicenummers (BSN's) van uw S&O-medewerkers uit 2008 door. Deze BSN's gebruikt SenterNovem om uw S&O-uurloon te berekenen wanneer u een aanvraag voor 2010 doet.

Aan de hand van enkele voorbeelden wordt het doen van een mededeling van het aantal gerealiseerde S&O-uren nader toegelicht.

VOORBEELD MEDEDELING: OVERSCHRIJDING URENMARGE

Uw S&O-verklaring betreft een S&O-loon van € 50.000 (2.000 uren x € 25/uur) en een periode van zes maanden. Aan het eind van het halfjaar blijkt dat de realisatie € 40.000 bedraagt (namelijk 1.600 uren x € 25/uur). De afwijking in uren is meer dan 10%. U moet hierover binnen drie maanden na afloop van het kalenderjaar een mededeling doen bij SenterNovem.

VOORBEELD MEDEDELING: OVERSCHRIJDING LOONMARGE

Uw S&O-verklaring betreft een S&O-loon van € 1.000.000 (40.000 uren x € 25/uur) en een periode van zes maanden. Stel de realisatie is € 920.000 (36.800 uren x € 25/uur). De afwijking in uren is minder dan 10%, maar de afwijking in S&O-loon bedraagt meer dan € 60.000 (namelijk zes maanden x € 10.000). U moet hierover binnen drie maanden na afloop van het kalenderjaar een mededeling doen bij SenterNovem.

VOORBEELD GEEN MEDEDELING: HOGERE REALISATIE

Uw S&O-verklaring betreft een S&O-loon van € 100.000 (5.000 uren x € 20/uur) voor een periode van zes maanden. Na zes maanden blijkt het gerealiseerde S&O-loon € 110.000 (5.500 uren x € 20/uur) te bedragen. Er zijn dus 500 S&O-uren meer besteed dan aangevraagd en toegekend. U mag het volledige bedrag aan toegekende S&O-afdrachtvermindering verrekenen en hoeft hiervan geen mededeling te doen bij SenterNovem.

Mededeling als uw onderneming ophoudt inhoudingsplichtige te zijn

Het kan voorkomen dat uw onderneming in de loop van het kalenderjaar waarop de S&O-verklaring betrekking heeft ophoudt inhoudingsplichtige te zijn. In dat geval moet u binnen één kalendermaand nadat de onderneming ophoudt inhoudingsplichtige te zijn een mededeling van het aantal gerealiseerde S&O-uren doen als uw urenrealisatie afwijkt. Deze mededeling doet u schriftelijk.

Mededeling voor S&O-belastingplichtigen (zelfstandigen)

U bent verplicht om binnen drie maanden na afloop van het kalenderjaar een mededeling te doen aan SenterNovem als u minder dan 500 S&O-uren hebt gerealiseerd. SenterNovem trekt in dat geval de S&O-verklaring(en) in. De eerder toegekende aftrek S&O komt te vervallen. U kunt de aftrek S&O voor zelfstandigen niet toepassen bij uw aangifte inkomstenbelasting. Zodra het kalenderjaar waarop uw S&O-verklaring(en) betrekking heeft (hebben) is verstreken, zal SenterNovem u ter herinnering aan de mededelingsplicht een brief sturen. In deze brief is een wachtwoord opgenomen waarmee u een mededeling kunt doen via www.senternovem.nl/wbso/emededelen.

7.4 Verrekening correctie-S&O-verklaring

Als u een mededeling hebt gedaan van het aantal gerealiseerde S&O-uren dan ontvangt u van SenterNovem een correctie-S&O-verklaring. In de correctie-S&O-verklaring staat één correctiebedrag voor alle S&O-verklaringen van het kalenderjaar. Het correctiebedrag is de oorspronkelijk (totaal) toegekende S&O-afdrachtvermindering minus het bedrag aan S&O-afdrachtvermindering op basis van de realisatie(s). Hieronder staat een rekenvoorbeeld.

REKENVOORBEELD

Uurloon = 20	Toegekende S&O-uren	Toegekend S&O-loon	Toegekende S&O-afdrachtsvermindering (42%)
S&O-verklaring 1	1.000	20.000	8.400
S&O-verklaring 2	1.000	20.000	8.400
S&O-verklaring 3	1.000	20.000	8.400
Totaal toegekende S&O -afdrachtvermindering			25.200

Uurloon = 20	Gerealiseerde S&O-uren	Toegekend S&O-loon op basis van realisatie	Toegekende S&O-afdrachtsvermindering
S&O-verklaring 1	850	17.000	7.140
S&O-verklaring 2	950	20.000 [1]	8.400
S&O-verklaring 3	500	10.000	4.200
Totaal toegekende S&O -afdrachtvermindering op basis van de realisatie			19.740

Het correctiebedrag = 25.200 - 19.740 = 5.460

[1] De grenswaarde bij 1.000 toegekende S&O-uren is 900. Bij een realisatie van 950 blijft u binnen de marge, u hoeft voor S&O-verklaring 2 geen mededeling te doen. Het aantal toegekende S&O-uren en daarmee het toegekende S&O-loon blijft gelijk.

Als u tijdig een mededeling doet aan SenterNovem en tijdig het correctiebedrag verrekend dan zal noch SenterNovem, noch de Belastingdienst een boete opleggen.

Hoe u het correctiebedrag moet verrekenen is afhankelijk van hoeveel S&O-afdrachtvermindering u hebt toegepast. Er drie zijn mogelijkheden:

1. *De al in uw aangiften verrekende S&O-afdrachtvermindering is exact gelijk aan de in de correctie-S&O-verklaring toegekende S&O-afdrachtvermindering*
   U hebt bij het toepassen van de S&O-afdrachtvermindering rekening gehouden met uw werkelijke urenrealisatie. In dit geval hoeft u niets meer te verrekenen.

2. *De al in uw aangiften verrekende S&O-afdrachtvermindering is hoger dan de in de correctie-S&O-verklaring toegekende S&O-afdrachtvermindering*
   Als u het oorspronkelijk toegekende bedrag aan S&O-afdrachtvermindering grotendeels of volledig hebt verrekend, dan moet u na het ontvangen van de correctie-S&O-verklaring het teveel genoten bedrag aan S&O-afdrachtvermindering terug-betalen. U neemt dit bedrag als negatieve S&O-afdrachtvermindering op in de aangifte loonheffingen over het tijdvak waarin de correctie-S&O-verklaring is gedagtekend of over het daaropvolgende aangiftetijdvak.

3. *De al in uw aangiften verrekende S&O-afdrachtvermindering is lager dan de in de correctie-S&O-verklaring toegekende S&O-afdrachtvermindering*
   Als u géén, of minder, S&O-afdrachtvermindering hebt verrekend dan waar u op grond van de gerealiseerde S&O-uren recht op hebt, dan kunt u na het ontvangen van de correctie-S&O-verklaring alsnog de resterende S&O-afdrachtvermindering toepassen. In dit geval dient u één of meerdere correctieberichten in met betrekking tot al verstreken aangiftetijdvakken die vallen binnen de periode waarop de S&O-verklaring betrekking heeft. Voorwaarde hierbij is natuurlijk wel dat in een aangiftetijdvak nooit méér S&O-afdrachtvermindering mag worden toegepast dan het bedrag dat aan loonheffing moet worden afgedragen. De correctieberichten maken deel uit van de aangifte loonheffingen.

VOORBEELD CORRECTIE-S&O-VERKLARING: TEVEEL GENOTEN S&O-AFDRACHTVERMINDERING

U ontvangt uw S&O-verklaring voor de eerste helft van 2009 in februari 2009. Het toegekende S&O-loon bedraagt € 100.000 (4.000 uren x € 25/ uur). De toegekende S&O-afdrachtvermindering bedraagt € 42.000.
U verrekent in de maanden februari tot en met juni 2009 elke maand een evenredig deel van de toegekende S&O-afdrachtvermindering, ofwel € 42.000 / 5 = € 8.400.

Op 1 juli 2009 blijkt dat er in de voorbije zes maanden door uw S&O-medewerkers in totaal 3.200 S&O-uren zijn gerealiseerd. Omdat de afwijking in de gerealiseerde uren ten opzichte van de toegekende uren 20% bedraagt, moet u uiterlijk 31 maart 2010 een mededeling doen bij SenterNovem.

Van SenterNovem ontvangt u in april 2010 een correctie-S&O-verklaring. Het correctiebedrag is € 8.400 ((4.000 - 3.200) uren x € 25/uur x 0,42).
In de aangifte loonheffingen over de maand april of mei 2010 voert u dit correctiebedrag als negatieve S&O-afdrachtvermindering op. Als er voor 2010 aan u een S&O-verklaring is afgegeven en u in april of mei 2010 een evenredig deel van de toegekende S&O-afdrachtvermindering mag toepassen, dan dient u het correctiebedrag van dit bedrag af te trekken en het restbedrag als al dan niet negatieve S&O-afdrachtvermindering in uw aangifte op te nemen.

VOORBEELD CORRECTIE-S&O-VERKLARING: ALSNOG TE CLAIMEN S&O-AFDRACHTVERMINDERING

U ontvangt uw S&O-verklaring voor de eerste helft van 2009 in februari 2009. Het toegekende S&O-loon bedraagt € 100.000 (4.000 uren x € 25/uur). De toegekende S&O-afdrachtvermindering bedraagt € 42.000.
U draagt maandelijks € 10.000 aan loonheffing af en kiest ervoor in de maanden februari tot en met juni 2009 elke maand € 5.000 aan S&O-afdrachtvermindering toe te passen.

Op 1 juli 2009 blijkt dat er in de voorbije zes maanden door uw S&O-medewerkers in totaal 3.200 S&O-uren zijn gerealiseerd. Omdat de afwijking in de gerealiseerde uren ten opzichte van de toegekende uren 20 % bedraagt moet u uiterlijk 31 maart 2010 een mededeling doen bij SenterNovem.

Van SenterNovem ontvangt u in april 2010 een correctie-S&O-verklaring. Het correctiebedrag is € 8.400 ((4.000 - 3.200) uren x € 25/uur x 0,42).
U hebt al 5 x € 5.000 = € 25.000 verrekend in de periode waarop de S&O-verklaring betrekking heeft. U hebt dus nog recht op een bedrag van € 42.000 - € 8.400 - € 25.000 = € 8.600 aan niet-toegepaste S&O-afdrachtvermindering. Dit kunt u bijvoorbeeld in de aangifte over april 2010 verrekenen met correctieberichten over de maanden mei en juni 2009 van elk € 4.300, of met één correctiebericht over januari 2009 voor een bedrag van € 8.600.

U hoeft echter in dit geval niet te wachten met verrekenen tot het moment dat u de correctie-S&O-verklaring van SenterNovem hebt ontvangen.
In de aangifte over juni 2009 kunt u het restbedrag in principe ook verrekenen, bijvoorbeeld door die maand € 10.000 in plaats van € 5.000 toe te passen en tevens een correctiebericht over bijvoorbeeld mei 2009 in te dienen voor een bedrag van € 3.600. Het tijdig doen van de mededeling aan SenterNovem blijft verplicht!

8 Controle achteraf

SenterNovem ziet erop toe dat het gebruik van de WBSO aan alle voorwaarden voldoet. SenterNovem kan daarom achteraf uw bedrijf bezoeken. In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de controle.

8.1 Bedrijfsbezoeken door SenterNovem

Als u een S&O-verklaring hebt ontvangen, kunt u achteraf controle krijgen van SenterNovem. Tijdens een bedrijfsbezoek wordt dan gecontroleerd of de in uw aanvraag opgenomen gegevens overeenstemmen met de praktijk en of er wordt voldaan aan de wettelijke vereisten. De werkzaamheden die u uitvoert en de tijd die u aan S&O besteedt, toetst SenterNovem aan de hand van uw S&O-administratie.

Voorheen kon ook de Belastingdienst een controle instellen. De uitvoering van de WBSO is echter in 2006 grotendeels naar SenterNovem gegaan. Wat betreft de S&O-afdrachtvermindering over de jaren 2006 en verder zal alleen SenterNovem nog controles uitvoeren. De Belastingdienst controleert alleen nog uw aangiften en toetst of het bedrag van de S&O-verklaring juist wordt verrekend. U kunt nog wel controle van de Belastingdienst krijgen met betrekking tot de S&O-afdrachtvermindering in de jaren tot en met 2005. De Belastingdienst kan aangiften tot maximaal vijf jaren terug controleren. In 2009 kan een Belastingdienstcontrole dus alleen betrekking hebben op de jaren 2004 en 2005.

8.2 Correcties en boetes

Om gebruik te maken van de WBSO moet u voldoen aan een aantal voorwaarden en administratieve eisen. De ervaring leert dat hierbij nog wel eens fouten worden gemaakt. SenterNovem zal een correctie-S&O-verklaring afgeven als tijdens een controle blijkt dat:

- u niet of niet tijdig aan uw administratieve verplichtingen hebt voldaan;
- aannemelijk is dat u ter verkrijging van de S&O-verklaring gegevens of bescheiden hebt verstrekt die onjuist of onvolledig zijn. SenterNovem had bij de beoordeling een andere beslissing genomen als de juiste omstandigheden volledig bekend waren geweest;
- u niet of niet tijdig een mededeling van het aantal gerealiseerde S&O-uren hebt gedaan.

Als u niet correct hebt gehandeld, kan SenterNovem naast een correctie ook een boete opleggen.

Met ingang van 2006 is SenterNovem bevoegd om in bovengenoemde gevallen boetes op te leggen!

De hoogte van de correctie kan maximaal de in de oorspronkelijke S&O-verklaring toegekende S&O-afdrachtvermindering bedragen. Een eventuele boete zal in de correctie-S&O-verklaring worden opgenomen. Het teveel genoten bedrag aan S&O-afdrachtvermindering, vermeerderd met een eventuele boete, neemt u als negatieve S&O-afdrachtvermindering op in de aangifte over het tijdvak waarin de correctie-S&O-verklaring is gedagtekend of in het daaropvolgende tijdvak.

Tegen een naar aanleiding van een controle afgegeven correctie-S&O-verklaring kunt u bezwaar aantekenen bij SenterNovem door middel van een gemotiveerd bezwaarschrift. Indien u zich niet kunt vinden in de beslissing die SenterNovem op uw bezwaarschrift neemt, kunt u beroep aantekenen bij het College van Beroep voor het bedrijfsleven. SenterNovem zal in de beschikkingen wijzen op de bezwaar- en beroepsmogelijkheden. Een eventuele bezwaar- of beroepsprocedure ontslaat u niet van de verplichting de correctie-S&O-verklaring te verrekenen.

Hulp nodig?

In deze handleiding vindt u een toelichting op verschillende aspecten van de WBSO. Voor aanvullende informatie kunt u de volgende informatiebronnen raadplegen:

De website van de WBSO

Wilt u meer informatie, kijkt u dan op de website van de WBSO: www.senternovem.nl/wbso

De telefonische helpdesk van de WBSO

Hebt u vragen, dan kunt u bellen met de helpdesk WBSO van SenterNovem, telefoon 038 455 35 54.

De telefonische helpdesk e-diensten

Hier kunt u terecht voor vragen over het indienen via internet en certificaten. De helpdesk e-diensten is te bereiken via telefoon 070 373 59 99.

De Belastingtelefoon voor ondernemers

Voor vragen over de financiële verrekening van de WBSO kunt u contact opnemen met de Belastingtelefoon (telefoonnummer 0800 0443) of met het Belastingdienstkantoor waar uw onderneming onder valt.

Eén ingang voor innovatie informatie

Wilt u innoveren en u zoekt hulp en advies? Bekijk dan het overzicht van de fiscale instrumenten, financieringsmogelijkheden, regelingen, programma's en projecten op de internetsite van SenterNovem: www.senternovem.nl/innovatie.

SenterNovem, voor innovatie en duurzaamheid

Een sterk innovatief bedrijfsleven in een leefbare, duurzame samenleving. SenterNovem stimuleert duurzame economische groei door een brug te slaan tussen markt en overheid, nationaal en internationaal. Bedrijven, (kennis)instellingen en overheden kunnen bij SenterNovem terecht voor advies, kennis en financiële ondersteuning. Wij verbinden partijen die met passie en gedrevenheid willen werken aan een duurzame en innovatieve samenleving. SenterNovem is een agentschap van Economische Zaken en realiseert beleid in opdracht van de Rijksoverheid op een professionele, effectieve en inspirerende wijze. Meer informatie: www.senternovem.nl, informatiepunt@senternovem.nl of telefoon (030) 239 35 33.

De WBSO is een initiatief van het Ministerie van Economische Zaken. SenterNovem verzorgt de uitvoering. Bedrijven kunnen het financiële voordeel van de WBSO verrekenen met de Belastingdienst.

Dokter van Deenweg 108
Postbus 10073
8000 GB Zwolle
Telefoon 038 455 35 53
Telefax 038 454 02 25

www.senternovem.nl/wbso
wbso@senternovem.nl

Versie 2009-1
3WBSO0807

De informatie in deze brochure is mede gebaseerd op het Belastingplan 2009 dat op 16 september 2008 is gepresenteerd. Tijdens de parlementaire behandelingen kunnen zich nog wijzigingen voordoen.

Hoewel deze publicatie met de grootst mogelijke zorg is samengesteld, kan SenterNovem geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele fouten. Bij publicaties van SenterNovem die informeren over subsidieregelingen geldt dat de beoordeling van subsidieaanvragen uitsluitend plaatsvindt aan de hand van de officiële publicatie van het besluit in de Staatscourant.

SenterNovem